

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

**FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA PEDAGOGIKY**

**INTEGRACE DRAMATICKÉ VÝCHOVY DO VŠECH PŘEDMĚTŮ
VE 3. ROČNÍKU NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE V LOKTI NAD OHŘÍ
DIPLOMOVÁ PRÁCE**

Dagmar Krejčí

Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: MgA. Eva Gažáková

Plzeň, 2017

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 11. dubna 2017

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji MgA. Evě Gažákové za odborné rady, vedení a pozitivní přístup. Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Zdence Spalové a Ing. Janu Königsmarkovi za odborné konzultace. V neposlední řadě také děkuji Základní škole v Lokti, zvláště paní ředitelce, ostatním pedagogům a také dětem ze třetí třídy, za spolupráci realizace mého výzkumu.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINAL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK.....	6
ÚVOD.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 DEFINICE DRAMATICKÉ VÝCHOVY.....	8
1.1 ZÁKLADNÍ PRINCIPY DRAMATICKÉ VÝCHOVY.....	8
1.2 OBSAH A TÉMATA DRAMATICKÉ VÝCHOVY.....	10
1.3 DOVEDNOSTI A ČINNOSTI ROZVÍJENÉ DRAMATICKOU VÝCHOVOU.....	11
2 FORMY DRAMATICKÉ VÝCHOVY.....	13
2.1 DRAMATICKÁ VÝCHOVA V RVP ZV.....	14
2.2 JAK SE UČÍ DRAMATICKÁ VÝCHOVA.....	15
2.3 CO JE DŮLEŽITÉ PŘI PŘÍPRAVĚ LEKCE DRAMATICKÉ VÝCHOVY.....	16
3 METODY A TECHNIKY DRAMATICKÉ VÝCHOVY.....	19
3.1 TŘÍDĚNÍ METOD DLE JOSEFA VALENTY (Z HLEDISKA OSOBNÍ ANGAŽOVANOSTI HRÁČE VE HŘE):.....	22
II. PRAKTICKÁ ČÁST:.....	31
4 AKČNÍ VÝZKUM.....	32
5 PŘEDMĚTY S INTEGRACÍ DRAMATICKÉ VÝCHOVY.....	33
5.1 ČESKÝ JAZYK:.....	33
5.2 ČESKÝ JAZYK – ČTENÍ A LITERÁRNÍ VÝCHOVA.....	37
5.3 MATEMATIKA A GEOMETRIE.....	40
5.4 ANGLICKÝ JAZYK:.....	47
5.5 PRVOUKA.....	49
5.6 VÝTVARNÁ VÝCHOVA.....	52
5.7 PRACOVNÍ ČINNOSTI.....	55
5.8 HUDEBNÍ VÝCHOVA.....	57
5.9 TĚLESNÁ VÝCHOVA.....	60
ZÁVĚR.....	64
RESUMÉ.....	66
SEZNAM LITERATURY.....	67
INTERNETOVÉ ZDROJE.....	69
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ.....	70

SEZNAM ZKRATEK

MV – mezipředmětové vztahy

RVP ZV – rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

ŠVP ZŠ – školní vzdělávací program základní školy

Úvod

Ve své práci jsem se zabývala integrací dramatické výchovy do běžné výuky na prvním stupni ve třetí třídě. S dramatickou výchovou jsem se setkala při studiu na pedagogické fakultě a ihned mě nadchla. Pochopila jsem, že dramatická výchova pracuje s přirozeností, prožitkem, zkušeností a pocity člověka. Usoudila jsem, že bude zajímavé používat metody dramatické výchovy ve výuce a tímto způsobem dětem nabídnout odlišný způsob výuky. Mým záměrem bylo vyzkoušet integraci dramatické výchovy do všech předmětů ve třetí třídě. Využila jsem různé metody a techniky dramatické výchovy a pozorovala jsem, jak působí na děti a zároveň, jaký vliv mají na vyučovací proces. Protože ještě neučím, realizovala jsem svůj záměr při souvislé praxi.

V teoretické části jsem se zabývala principy dramatické výchovy, obsahem a tématy lekcí, metodami a technikami a také tím, jaké dovednosti a činnosti je možno dramatickou výchovou rozvíjet. Dále jsem uvedla, jakou by mohl mít učitel dramatické výchovy osobnost, jak se na lekce připravovat a následně lekce vést. Cílem teoretické části bylo vyhledat literaturu, prostudovat ji a po té ji uplatnit v praktické části.

V praktické části jsem u každého předmětu uvedla tematický plán dle ŠVP na dané období a v každé hodině jsem si určila výukový cíl a s ním spojený cíl dramatické výchovy a také metodu, kterou jsem použila. Dále jsem popsala způsob a průběh výuky. Cílem praktické části bylo zjistit, zda je dramatická výchova, její metody a techniky, vhodná pro integraci do výuky ve třetí třídě a jak je dětmi přijímána a realizována.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DEFINICE DRAMATICKÉ VÝCHOVY

Dramatická výchova jako vzdělávací obor se na základních školách objevila až v roce 1990. Před tím se s ní žáci setkávali v Lidových školách umění nebo v různých souborech. Je to tedy obor docela mladý. Dříve se dramatická výchova uplatňovala jen ve smyslu dětského divadelního představení, kdy si učitel (učitelka) vytvořil představu hry a nacvičováním vedl děti ke své představě, nejlépe co nejpřesněji, jak on chtěl. Tím byla potlačována hlavně dětská tvořivost i osobnostní rozvoj. Dnes již víme, že dramatická výchova v sobě zahrnuje mnoho složek. Je důležité, aby děti mohly spolupracovat již od samého počátku výběru látky, podílet se na jejím zpracování a bylo jim umožněno také improvizovat. V každém kolektivu, v každé třídě se vyskytují děti z různých rodin, sociálního prostředí, jiných zájmů či jiných národností. Dramatická výchova pomáhá dětem, aby byly schopné přijímat všechny spolužáky takové, jaké jsou, pochopit, že když je někdo jiný, není horší nebo lepší. Rozvíjí tedy sociální dovednosti a sociální citění, rozvíjí v dětech empatii a toleranci k druhým lidem. V dramatické výchově jde také o to, aby žák vstupoval do rolí někoho jiného, kde řeší určitý konflikt. Hráč může tak v sobě pocítit, jak může být druhému člověku v určité životní situaci. Dramatická výchova podporuje osobnostní a sociální rozvoj, dále rozvíjí soustředění a pozornost, řeč, vyjadřování, pohyb, emoce, fantazii a tvořivost.

(Marušák aj. 2008, s. 6-8)

1.1 ZÁKLADNÍ PRINCIPY DRAMATICKÉ VÝCHOVY

Základní principy dramatické výchovy jsou společné mnoha pedagogickým směrům a systémům. Proto jsem se rozhodla uplatnit a integrovat je do běžné výuky. Dramatickou výchovu jsem si vybrala právě s ohledem na její principy, protože si myslím, že je dobré využít dětské hravosti, otevřenosti a tvořivosti k tomu, aby žáci měli možnost rozvíjet i další stránky své osobnosti.

Zkušenost je jeden z principů, na kterém vznikla dramatická výchova. Znamená to, že to, co děti dělají, má pro ně mnohem větší přínos, než když něco jen poslouchají nebo vidí. Čím více zkušeností dítě získá, tím pevnější bude mít osobní postoje. Zkušenost může být vnitřní nebo vnější. Dalším principem je prožívání. **Prožitek** je subjektivní záležitost, kdy každý prožije určitou událost jinak a každého zasáhne, více či méně, něco jiného (Machková 2007, s. 11, 12)

U malých dětí je naprosto přirozené, že hra tvoří většinu času jejich života. Jak dítě roste a působí na něj různé vlivy, ustupuje hra rozumu a dítě si vybírá, kdy si bude hrát a kdy bude dělat ostatní věci. **Hra** je tedy dalším principem dramatické výchovy a je chápána jako „hrou na“ a „hrou jako“. Hráč přijímá fikci, fiktivní svět a zpřítomňuje ho právě v rovině hry. V rolové hře v něm experimentovat, konat a jednat, zkoumat mezilidské vztahy v různých rovinách, obohacovat se tím o zkušenosti a zároveň je umožněn hráči odstup.

(Marušák aj. 2008, s. 10)

Do hry každý vždy vstupuje dobrovolně, je to tedy svobodná volba. Ale také víme, že každá hra má svá pravidla a je jí vymezený určitý prostor. S tím je každý hráč srozuměn a souhlasí s tím proto, aby hra nebyla narušována.

Tvořivost (kreativita) je další princip dramatické výchovy. Podle psychologů je tvořivost rovna inteligenci. Tuto schopnost má ovšem úplně každý, ale může se projevit vliv výchovy, kdy byla buď příliš autoritativní nebo racionální, a to mohlo tvořivost potlačit. Tvořivost se dá uplatňovat téměř ve všech oborech. Hlavně by se měla uplatňovat ve veškerém učení a vzdělávání. Dramatická výchova tomu napomáhá. Rozeznáváme čtyři druhy nebo stupně tvořivosti:

1. kreativita expresivní – při běžných činnostech, je to základní úroveň tvořivosti
2. kreativita invenční – z toho, co již známe, vytvoříme něco nového
3. kreativita inovační – významná umělecká, vědecká tvorba
4. kreativita emergetivní – nejvyšší stupeň tvořivosti (dosahují tohoto géniové, mimořádně tvůrčí osobnosti)

(Machková 2007, s. 19)

Člověk, který je tvořivý je samostatný, sebevědomý, nemá strach experimentovat a improvizovat, nebojí se udělat chybu, využívá intuice a má schopnost hlubokého vnímání. Aby se mohla tvořivost u dětí rozvíjet, je nutné vytvářet ve škole vhodné sociální klima. Je tím míněno takové klima, kdy je zájem o tvůrčí produkty, umožňujeme širokou nabídku rozmanitých aktivit, správně volíme kritiku. Měla by být konstruktivní a věcná, záleží na hodnocení procesu i výsledku (snažíme se používat popisný jazyk).

Partnerství, které je propojené s komunikací, empatií, tolerancí, je dalším principem dramatické výchovy. Znamená to přijímat člověka takového, jaký je, s jeho chybami i

pozitivity. Učitel by měl vytvářet přátelské klima, aby se děti cítily v bezpečí a mohly tak projevit třeba svá skrytá pozitivita. (Machková 2007, s. 21)

Učitel s nimi potom může dál pracovat a rozvíjet pozitivita, která vystupují do popředí a negativní stránky žáka mohou ustoupit do pozadí. Znamená to, že si učitel tvoří pozitivní postoj a tím žáky motivuje, neodrazuje je od jejich nápadů a projevů a je zde možnost řešení problémů i celkové komunikace v klidu a věcně, což přináší konstruktivní prostředí. Kooperace je důležitá při mnoha činnostech. Při dramatické výchově je důležitá velmi. Jestliže je kooperace narušena, není ani možné dál pracovat.

1.2 OBSAH A TÉMATA DRAMATICKÉ VÝCHOVY

„Dramatická hra by měla obsahovat základní složky dramatického děje.“ (Valenta 2008, s. 83). Důležité je, aby si pedagog při výběru tématu a obsahu uvědomil:

- „o čem hrát“ (jaké téma zvolit, např. pomoc)
- „na čem ukázat“, to co se má řešit (to o čem hrát)
- „přes co“, konkrétně ukázat a zprostředkovat to „o čem“ a „na čem“

(Valenta 2008, s. 84).

Dramatická výchova je na rozdíl od většiny školních předmětů, které jsou zaměřeny na encyklopedičnost, zaměřena na formativní prvky. Při integraci dramatické výchovy do různých předmětů je umožněno žákům poznávat jak fakta, tak i souvislosti mezi věcmi, vztahy, které žáka vedou k samostatnému myšlení a řešení problémů. Při běžné výuce dojde pouze k zapamatování a reprodukci látky. Obsah (učivo) dramatické výchovy je vybíráno z mnoha zdrojů. Především jsou to vědy o člověku. Každý učitel ale ví, že ve škole není stejného dne. Psychologie se podílí na tvorbě her a cvičení, při kterých se rozvíjí schopnosti, dovednosti, a jsou založeny na činnostech. Sociální a kulturní antropologie, která zkoumá člověka a jeho kulturu, zabývá se zvyky a obyčejí. Dále je to etnografie, sociologie. Velmi bohatým zdrojem je historie, která popisuje veškeré stránky lidského života a můžeme v ní pozorovat mnoho mezilidských vztahů, situací, postojů a myšlenek (Machková 2007, s. 46). Já jsem se v praktické části soustředila na obsah, který vyplýval ze ŠVP ZŠ v Lokti pro 3. třídu a to tak, že jsem vždy z literatury vybrala vhodnou metodu, techniku a hru, kterou jsem pak dále přizpůsobila jak věku dětí, tak podmínkám ve třídě a konečně probíranému učivu. Pro žáky nižších tříd na prvním stupni je dobré vybírat látku pro dramaturgii v pohádkách nebo pověstech, která má vazbu na dnešní dobu, na aktuální život dětí a to z toho důvodu, aby látka děti zaujala a hlavně bavila. Témata mohou být

různá: přátelství a kamarádství, vztah k druhým lidem, rodina, škola, příroda, město, stát atd. Každý žák má vliv na dění ve třídě. Jde o to, že ne vždy musí být dobrá nálada a chuť pracovat, je možné, že se někdo necítí dobře po zdravotní stránce nebo stránce psychické. Jsou tedy různé vlivy, které mohou být dobře naplánovanou hodinu narušit. Proto je důležité, aby učitel byl dobrý improvizátor a uměl vzniklé potíže v klidu řešit (Morganová, Saxtonová 2001, s.168).

Pro děti je důležité, abychom jim umožnili rozvíjet schopnost soustředění přirozenou formou. Využíváme proto v první řadě našich pěti hlavních smyslů – sluchu, zraku, hmatu, čichu a chuti. Dále je třeba rozvíjet obrazotvornost, zvládnout, uplatňovat a kontrolovat fyzické JÁ, cvičit řeč, objevovat a kontrolovat emoce a přitom se zabývat také intelektem. Může na ně působit mnoho rušivých faktorů. Jedním z nich je také publikum (nebo kolektiv), které ale může působit na každého jinak. Je tedy důležité vnímat děti opravdu citlivě, vytvářet hlavně atmosféru důvěry, klidu a nekritičnosti (Way 1996, s. 15, 16)

Dramatická výchova úzce souvisí s osobnostně sociálním rozvojem, který zahrnuje:

- psychické funkce (soustředění a pozornost, představivost a fantazie, vnímání, city, vůle, myšlení), rysy osobnosti a schopnosti (tvořivost a inteligence, charakter, temperament, intuice, empatie)
- dovednosti a sociální vztahy (spolupráce, komunikace, vztahy ve skupině, sebezpozování, osvojení sociálních norem a rolí), hodnoty a postoje (tvoření životní filozofie, zbavovat se předsudků, žebříček hodnot – duchovní a sociální).

S dramatickým uměním souvisí: dívat se na svět z úhlu umění, vidět různé jevy a děje v různých rovinách a snažit se je pojmenovat, uvědomit si, že téma, myšlenka je důležitá jak

pro diváka, tak pro účastníka. Také je nutné říct, že cílem dramatické výchovy není produkt, ale proces (Valenta 2008, s. 42, 43).

1.3 DOVEDNOSTI A ČINNOSTI ROZVÍJENÉ DRAMATICKOU VÝCHOVOU

Z témat obsahujících různé oblasti dramatiky lze pozorovat dovednosti, činnosti, které děti mohou získávat či rozvíjet.

O sobě (sebezpoznání): hráči si uvědomují více či méně kriticky svoje vlastnosti, schopnosti, hodnotové žebříčky, kvalitu a fungování svých psychických funkcí, způsoby a kvalitu vnímání okolního světa, vztahy k druhým, reakce druhých na sebe, osobní identitu,

svoje začlenění do společnosti, dovednosti, vědomosti, osobní morálku, specifické zvláštnosti, osobní handicapy, co jim „padne“, „sluší“, co o sobě nevědí

O chování jednotlivců a jejich vztazích k druhým: jaké existují typy lidí, jaká jsou pravidla společenského chování, co jsou základní sociální dovednosti, co je to etika, etické chování

O chování skupin a jednotlivců ve skupinách: rodiny, party, třídy nebo celé školy, obce, národy a státy

O typu kultury, v níž žáci žijí, a jiné, s níž se setkávají nebo mohou setkat: o institucích a organizacích, o občanské společnosti, o davovém chování, o politických institucích

O globálních problémech současného světa: ekologii, drogách, chudobě, zdraví a pandemiích, o soužití kultur, o multikulturalismu, migraci ekonomické a politické, uprchlictví a přistěhovalectví, o vandalismu, terorismu, kriminalitě, občanských válkách, nacionalismu, totalitních režimech, stávkách a demonstracích, rasismu, o stárnutí lidstva

Dovednosti a schopnosti, které si lze v dramatice osvojovat a rozvíjet: vnímání fyzického okolí, vnímání sociálního prostředí a procesů, komunikace verbální a neverbální, naslouchání, kooperace, souhra, partnerství, empatie, intuice, obrazotvornost a tvořivost, smysl pro tvar, pro výstavbu celku, výraz pohybem, tělem, rytmus a temporytmus, vnímání prostoru a jeho zvládnutí, zvládnutí emocí, sebevědomí a sebehodnocení

Hodnoty osvojované v dramatice: demokracie, tolerance, respekt k druhým, soucítění, dobročinnost, pomoc druhým v nouzi, odpovědnost, nezávislost a samostatnost, spravedlnost a právo, vzdělanost, orientovanost ve světě, pracovitost, vůle (Machková 2007, s. 56-57).

2 FORMY DRAMATICKÉ VÝCHOVY

Dramatická výchova má v současné době pět základních forem. Já jsem v praktické části této práce využívala dramatickou výchovu jako učební metodu. Využila jsem ji ve všech předmětech, v některých pouze jednou, v některých hodinách bylo využito více metod v různých tématech hodin. Dramatické výchově ve škole ale i jako zájmové činnosti bych se ráda věnovala po skončení studia.

1. Dramatická výchova jako zájmová činnost – tato forma je uplatňována především na základních uměleckých školách, v souborech nebo kroužcích. Z toho vyplývá, že je zde účast vždy dobrovolná. Předpokladem je, že ten, kdo se kroužku zúčastňuje, má pozitivní vztah k divadlu či k dramatu jako takovému. Literárně dramatické obory na základních uměleckých školách mají schválené osnovy a učební plány dle RVP ZV. Výuka je zde rozdělena podle věku. Osnovy a učební plány by měly být přizpůsobeny školám podle jejich možností a vybavení. Nemusí se tedy striktně dodržovat. Na školách bývají různá oddělení, kde si mohou žáci vybrat podle svých schopností a zaměření (pohyb, přednes, technika vodění jednoduchých loutek, hudebně-hlasová a rytmická příprava, výtvarná průprava) (Machková 2007, s. 172,173)
2. Dramatická výchova jako vyučovací předmět – je uplatňována na 1. i 2. stupni základních škol a také na školách středních a to se zaměřením všeobecně vzdělávacím, osobnostně sociálním a esteticko-výchovným. V učebních plánech a osnovách je zařazena jako předmět nepovinný, ale může být pro všechny žáky, nebo jen některé, vybrán jako povinný. Dle RVP ZV se jedná o doplňující vzdělávací předmět. Na prvním stupni základní školy jsou podmínky pro dramatickou výchovu ideální, kdy je možné využívat ještě přirozené schopnosti žáků vstupovat do hry a přijímat ji s nadšením. Mají také zájem o různé aktivity. Vzhledem k různorodosti žáků ve třídách považujeme za významnou socializační funkci dramatické výchovy. Dále jde o osobnostní a sociální rozvoj žáků, rozvíjení představitivosti, soustředění, řečových dovedností, samostatnosti myšlení, spolupráce, komunikace a kultivovanost vyjadřování (Machková 2007, s. 177)
3. Dramatická výchova jako učební metoda – používají se tehdy, jestliže je obtížné či nemožné látku vyjádřit slovně. Jedná se například o vyjádření mezilidských vztahů, různých situací, charakterů. Uplatňují se často v občanské a rodinné výchově,

literatuře a historii, ale také při výtvarné či hudební výchově nebo při vyučování jazyků. Na prvním stupni mohou dramatické metody prolínat všechny předměty, kde působí uvolnění a osvěžení a rozvíjí představivost, fantazii, rytmus, pohyb a vnímání. Děti si prožitkem látku snáze zapamatují.

4. Dramatická výchova ve speciální pedagogice, zdravotnictví a sociálních službách.

Je to velmi rozsáhlá oblast, kde si každé zařízení upravuje a přizpůsobuje podle svých podmínek a možností obsah a metody dramatické výchovy. Jsou to například dětské domovy, domovy důchodců, pomocné školy, výchovné ústavy, nemocnice pro dlouhodobě nemocné, psychiatrické léčebny.

5. Dramatická výchova v přípravě učitelů probíhá na středních pedagogických školách a na pedagogických fakultách – učební plány a osnovy jsou dány RVP ZV.

(Machková 2007, str. 201-203)

2.1 DRAMATICKÁ VÝCHOVA V RVP ZV.

V Rámcově vzdělávacím programu pro základní vzdělávání je dramatická výchova začleněna mezi *Doplňující vzdělávací obory*, které učivo pouze doplňují a nejsou povinné. Mohou být však jako povinné nebo volitelné využity, buď pro všechny žáky nebo jen pro některé. Očekávané výstupy pro 1. stupeň v RVP jsou pouze doporučovány, není stanovena úroveň, jež má být dosažena.

Příklady některých očekávaných výstupů pro 1. stupeň v RVP:

žák

- zvládá základy správného tvoření dechu, hlasu, artikulace a správného držení těla, dokáže pohybem a hlasem vyjadřovat základní emoce a rozpoznávat je v chování druhých
- rozlišuje herní a reálnou situaci, přijímá pravidla hry, vstupuje do jednoduchých rolí a přirozeně v nich jedná
- spolupracuje ve skupině, prezentuje své nápady a tvorbu, sleduje prezentace ostatních
- reflektuje s pomocí učitele svůj zážitek z dramatického díla (divadlo, film, televize, rozhlas)

- pracuje s pravidly hry a jejich variacemi, dokáže vstoupit do role
- rozpoznává témata a konflikty v situacích a příbězích, nahlíží na ně z pozic různých postav, zabývá se důsledky jednání postav

(RVP ZV 2015, s. 112)

Na Základní škole v Lokti, kde jsem realizovala praktickou část mé práce, není dramatická výchova přímo zařazena do ŠVP. Tato škola se ale zúčastňuje projektu Tvořivá škola, který zařazuje prvky dramatické výchovy do výuky. V učebnicích jsou návrhy k tomu, jak s dětmi některé aktivity provádět. Mohu tedy říct, že se žáci okrajově s dramatickou výchovou setkávají.

2.2 JAK SE UČÍ DRAMATICKÁ VÝCHOVA

Učitel dramatické výchovy by měl mít přehled o literatuře a mít také zájem o současnou literaturu, televizní tvorbu, filmy, hry, výtvarné umění, hudbu, noviny, výstavy atd., protože toto vše je zdroj nápadů na témata pro práci v dramatické výchově, ale také ve škole v běžné výuce. Je rozdíl mezi skupinou, která má dramatickou výchovu jako zájmovou činnost a skupinou, která má dramatiku jako předmět ve školní výuce. Ve škole učitel pracuje se skupinou, kterou dobře zná, žáci se znají vzájemně. Na kroužku nebo v souboru se může stát, že si žáci nevytvoří tak rychle ve skupině takové vztahy, aby se dobře spolupracovalo a komunikovalo. V tom případě může být práce narušena, nebo nemusí mít efekt, jaký bychom si přáli. Důležitá je také velikost skupiny, kdy nejvhodnější je počet 10-20 žáků. Učitel by měl také brát v úvahu složení skupiny podle pohlaví a věku. Ve školách je to výhodnější, protože ve třídách bývají chlapci i děvčata stejného věku. V zájmových kroužcích bývá převaha dívek. Učitel by si měl zjišťovat vztahy uvnitř skupiny. Pro to může použít metodu sociogramu, kdy hravou formou, pohybovou hrou Infogram, pokládá dětem otázky a sleduje, jak se děti pohybují a tím získává o skupině mnoho informací (Morganová, Saxtonová 2001). Prostor pro hodiny dramatické výchovy by neměl být ani příliš velký, ani příliš stísněný. Ideální je, je-li ve škole vyhrazena jedna učebna, kde se dramatická výchova vyučuje. Má stabilní vybavení, nemusí se stěhovat nábytek. Tamburína je nástroj nezbytný pro výuku rytmických cvičení, Orffovy nástroje a hudební nástroj je výhodou (Machková 2007, s.63, 64). Ve třídě, kde jsem učila bylo dostatečné vybavení pro realizaci integrace dramatické výchovy, třída byla dostatečně velká. V přední části byly lavice a v zadní části byl koberec a také klavír, který jsem používala. Také jsem při aktivitách používala Orffovy nástroje.

2.3 CO JE DŮLEŽITÉ PŘI PŘÍPRAVĚ LEKCE DRAMATICKÉ VÝCHOVY

Co bylo důležité při mé práci s neznámou třídou (neznala jsem ani děti, ani vztahy mezi nimi) a integraci dramatické výchovy do výuky? Třída byla složena ze čtrnácti žáků. Během prvních dvou dnů výuky jsem se už dokázala v kolektivu dětí orientovat a s dětmi pracovat. Určitá pravidla, která jsou zde jmenována, platí také pro běžnou výuku a pro výuku s integrací dramatické výchovy do výuky obzvlášť.

Jestliže je nová skupina na začátku, je nutné v první řadě provést seznamování. K tomu nám může posloužit mnoho seznamovacích her. Učitel dá prostor každému žákovi, aby například pantomimicky vyjádřil své zájmy nebo přání. Jestliže se skupina zná a učitel je nový, je nutné, aby učitel opět pomocí hry zjistil vztahy ve třídě, kdo je aktivní a kdo pasivní, kdo je extravert a kdo je introvert, jací žáci jsou dominantnější, kdo se předvádí, kdo se drží spíše stranou, aby si zjistil zájmy a zaměření žáků. Je také dobré, aby si zapamatoval jména dětí, což je v malých skupinách možné (Machková 2007, s. 80). Na druhém místě je důležitá dohoda o pravidlech ve skupině (na začátku každého školního roku si vždy žáci ve třídě vytváří společně „pravidla třídy“ a dohodnou se na tom, že je budou dodržovat a respektovat). Vzhledem k tomu, že lekce trvá určitou dobu, měl by každý žák vědět, co může a co už je za hranicí. Pro děti je dobré, že se pravidla utváří společně, nejsou jim direktivně přikázána, platí tedy společná dohoda, která by měla být každým členem dodržována. Základním pravidlem by měla být dochvilnost. Znamená to, že žák se dostaví včas a také připraven pracovat. V případě, že přijde pozdě, je schopen se ihned zapojit. Dále je nutné, aby se žák orientoval v prostoru, dával věci na místo pro ně určené, pracoval podle pokynů učitele a znal základní divadelní terminologii (Morganová, Saxtonová 2001, s. 194). Dalším pravidlem, neméně důležitým, je domluvené slovo, gesto nebo zvuk, na které se všichni žáci ztiší, aby bylo umožněno učiteli nerušeně zadávat pokyny pro práci v hodině. Také by se žáci měli naučit respektovat práci spolužáka. Pro takový případ je možné zadat skupinám, které sledují jinou skupinu, aby si psali poznámky a společně potom může proběhnout reflexe o předváděné aktivitě (Machková 2007, s. 80).

Zvláště pro žáky na 1. stupni jsou důležité rituály. Proto bychom je měli zařazovat jak na začátek, tak i na konec hodiny. Rituály často u dětí vyvolají zájem a zaujetí. Mohou mít různé formy, například: odjezdy (odjíždění na cesty, balení zavazadla), příjezdy (návrat z cesty, uvítací ceremoniál), oslavy (narozeniny, výročí), zasvěcení (přisahání věrnosti, vztyčování vlajky), procedury (operace, soudní proces). Rituál má za úkol pozastavit akci, aby měli hráči možnost uvědomit si význam toho, co provádí (Morganová, Saxtonová

2001, s. 136, 137). Když žáci pracují ve skupinách, můžeme jim nechat volný výběr. Jestliže se nám ale zdá, že vytváří stále stejné skupinky, zvolíme raději náhodný výběr, například pomocí honičky, kdy ji náhle zastavíme a tak, jak žáci stojí náhodně vedle sebe, utvoří skupinky. Můžeme také použít hru „molekuly“. Děláme to proto, aby byl žákům zajištěn dostatek rozdílných podnětů při aktivitách, nebo aby například nedošlo k tomu, že se ve skupině vyskytuje takový žák, který je neustále stranou. Děti jsou většinou zvyklé, že jsou motivovány soutěží. Uvnitř skupiny spolupracují dobře, protože mají stejný cíl, ale mezi skupinami se objeví vnímání ostatních skupin jako soupeřů a to může hráče odvádět od cílů dramatické výchovy. Pedagog se proto snaží, aby úkoly skupin na sebe řetězil, podporoval vztahy potřebnosti a inspirativnosti (Marušák aj. 2008, s. 23).

V závěru hodiny by měla proběhnout reflexe, což je úvaha, přemítání nebo přemýšlení o proběhlých aktivitách. Někdy může být dokonce důležitější než samotná hra, protože tím, že se žák slovně vyjádří k danému problému, či situaci, došlo u něj k ujasnění poznání a prožitku. Učitel by měl mít k reflexi připravené otázky, aby se diskuse vedla daným směrem. U malých dětí, které se neumí ještě pořádně vyjadřovat, je možné použít jako reflexi kreslení. Starší děti mohou využít například: psaní v roli (dopisy, zprávy), mimo roli (psaní příběhu, pátrání, romány), čtení v roli (zpráva o druhých, kteří již něco zažili). Další technikou mohou být hlasité myšlenky, kladení otázek (Morganová, Saxtonová 2001, s. 138, 139, 140). Já jsem v reflexích většinou kladla otázky. Bylo však nutné si otázky předem připravit, aby hráči pochopili svůj zážitek a z toho dokázali vyvodit co cítili, jaký byl děj, význam, jak zobecnit situaci.

Učitel dramatické výchovy by měl být energický, nápaditý, tvořivý, akční, empatický. Někdy se stává, že některé vlastnosti potřebné pro vedení lekcí dramatu učiteli chybí a například spoléhá na to, že aktivity budou pro žáky zajímavé samy o sobě. Když se lekce nezdaří, měl by hledat nejdříve své vlastní pochybení a příště lekci vést lépe. Důležitý je samotný začátek lekce, kdy je nutné děti pro aktivitu nadchnout, správně je namotivovat a vzbudit v nich zájem. Měl by také projevit zájem o to, jak děti pracují, o jejich nápady a řešení vzniklých situací. Snaží se žáky vést k samostatnosti a osobitosti a k tomu, aby uměli zaujmout svůj osobní postoj. Sebepozorování, to znamená, že hráč pozoruje více sám sebe a soustředí se na to, jak je hodnocen svým okolím, může klást překážku tomu, aby se soustředil na danou aktivitu. To se snaží učitel odstranit a to tak, že vytváří ve třídě pozitivní a povzbudivou atmosféru, kde se hráč cítí bezpečně, má důvěru, ztrácí ostych a cítí, že je všemi přijímán. Učitel nehodnotí osobu, ale činnost. Dále nechává žáky pracovat

ve dvojicích nebo v malých skupinách, nevyvíjí tlak k tomu, aby někdo vystoupil přesto, že se na to necítí, dává dostatek času na přípravu (Machková 2007, s. 88, 89).

3 METODY A TECHNIKY DRAMATICKÉ VÝCHOVY

Z několika hledisek vycházejí z různých principů.

Z hlediska toho, co je podstatou a základem dramatické výchovy a z čeho vychází:

- dramatičnost a divadelnost

Z hlediska psychologického:

- bereme v úvahu věkové a individuální zvláštnosti žáka a jeho zkušenosti
- sledujeme kolektiv, jaký má charakter, jak je složen
- sledujeme atmosféru v kolektivu, snžíme se o utváření bezpečí a tolerance
- princip vytváření psychohygienických podmínek výuky

Z hlediska didaktického:

- reflektované a zkušenostní učení
- smysluplnost učení, tzn. to, co žáci prožívají v reálném životě se snažíme přenášet do hodin dramatické výchovy
- podpora činnostního učení, metody by měly být aktivátory činností
- využití vědeckých poznatků
- princip názornosti, dávat žákům příklady, na kterých je možno vysvětlit podstatu a ukázat vztahy a situace
- uplatňovat systém v lekci
- spolupráce a zároveň osobní zodpovědnost
- důvěra v žáka a zájem o něj
- vždy provádět na konci lekce nebo činnosti reflexi

Z výchovného hlediska:

- uznávat žákovu hodnotu a nechat mu určitou svobodu
- uplatňovat důslednost k žákovi a mít k němu pozitivní vztah a přístup
- učit žáky zachovávat kázeň

(Valenta 2008, s. 76)

Hra v roli a fikce jsou základním pojmem a podstatou všech metod v dramatické výchově. Účastník nahlíží na život úplně z jiných pozic a z jiného úhlu pohledu než ze svého. Zažívá pocity, a vidí svět z pozice jiné postavy, stejně jako herec, který tuto zkušenost a představu předává divákovi. V dramatické výchově jde ale hlavně o to, aby se účastník vcítil do postavy, kterou hraje a sám v sobě pocítil jaké to je být „v kůži jiného člověka“. Aby se žák odpoutal od stereotypů jednání v běžném životě, předsudků a zábran, které si vytvořil během dosavadního života, je důležitá fiktivnost v dramatu (Machková 2007, s. 95).

Hra v roli má tři stupně. **Simulace**, kdy účastník vystupuje sám za sebe, uplatňuje své postoje. Uvědomuje si pouze situaci, kde jedná jako on sám. Situace je fiktivní. Například je přesvědčován, aby se přidal k šikaně spolužáka. Musí hledat způsoby, jak tomu čelit a jak se k této situaci postavit. **Alterace** je další stupeň, kde dochází k tomu, že hráč přebírá určitou roli, která se týká buď nějaké sociální pozice nebo povolání. Může být králem, rytířem, doktorem, učitelem, ale nemá osobní vlastnosti. Jestliže se nějaké během hry vyskytnou, jsou to vlastnosti hráče, a nebo úplně náhodně zvolené. Jde zde opět o chování nebo jednání a s tím související také vztah a postoj. Třetím stupněm je rovina **charakterizace**, Dochází k tomu, že žák hraje jinou osobu, ale již s určitými vlastnostmi, jednáním a reakcemi. Ponořuje se hlouběji do nitra postavy, kterou hraje (Valenta 2008, s. 54 – 58).

Hra v roli obsahuje jak hraní tělem, myšlením a slovem, a to dohromady. Je třeba rozvíjet mimiku, protože se často stává, že hráč své vnitřní pocity častěji verbalizuje a méně se soustředí na mimiku. Důležitým prvkem v dramatu je situace, která vede k ději, řeší určitý konflikt, překážku. Jde zde převážně a hlavně o mezilidské vztahy, chování a jednání. Vede člověka k činnosti a tvoří jeho jednání a chování. Aby byl udržen zájem hráčů, je zapotřebí určitého napětí. Je důležité také proto, že vytváří nevyhnutelnost situaci a tím učí žáka zodpovědnosti v běžném životě.

Improvizace je dalším principem metod dramatické výchovy. Je to činnost, při které hráč experimentuje, hledá nová řešení, nemá obavu se vydat do neznáma.

Improvizace má tři roviny:

1. improvizace v užším slova smyslu – okamžitá reakce hráče na fiktivní situaci, na skutečnou situaci, která vznikne náhle a probíhá absolutně bez přípravy
2. hra spatra – hra bez textu, ale herci jsou předem domluveni a předběžně připraveni

3. vypilovaná improvizace – delší práce na zvoleném tématu, ději, situaci nebo námětu – herci se domlouvají a postupně improvizaci vylepšují a dotvářejí

(Machková 2007, s. 96 – 99)

Podstatou improvizace jsou činnosti, které mají povahu cvičení. Učitel práci usnadní bočním vedením, nebo může vstoupit do okrajové role. U improvizace je pro hráče nutné zadání (informace) – KDO, CO, KDY, KDE a JAK a hráči improvizací zjistí PROČ (Morganová, Saxtonová 2001, s.126).

Improvizace má také různé formy. Mezi nejjednodušší patří rytmický pohyb a pantomima běžných činností. Žáci mohou provádět jednoduché aktivity a pantomimy (probouzení, hledání, chůze, domácí nebo zahradní práce), dále určíme kdy (dnes, v kterém ročním období, o prázdninách), kde (v dopravním prostředku, na zahradě, na hřišti, ve škole, v lese, u moře atd.) Je to forma vhodná pro začátek, kdy se žáci mohou soustředit pouze na pohyb a ten se potom může dále rozvíjet. Jestliže probíhá skupinová pantomima, je dobré, že žáci vše provádí souběžně, takže odpadá sebepozorování, protože se žáci soustředí jeden na druhého a zbavují se tak zábran. Na pantomimu simultánní navazuje pantomima narativní, kdy vyučující vypráví příběh a žáci podle něj pantomimicky předvádí situaci. Pantomima může být také doprovázena hudbou, kdy temporytmus může navodit charakter postavy nebo prostředí apod. Dále jsou to skupinové improvizace, při kterých je zadáno prostředí, kde se bude děj odehrávat a žáci si sami vybírají role a vymýšlejí situace, ke kterým by mohlo docházet. Učující potom může do děje zasahovat, buď vstupem do role, nebo jen určitým hráčům sdělí, co mají udělat, aby příběh změnili nebo něčím oživil, zkomplikovali apod. (Machková 2015, s. 67-70).

Eva Machková uvádí ve své knize „Jak se učí dramatická výchova“ různé způsoby zadávání námětů a inspirací k improvizacím. **Slovní zadání** může být **písemné nebo ústní**, a to opět různými způsoby. Jedním ze způsobů mohou být lístky, kde je napsáno povolání nebo sociální role ve společnosti. Žáci potom mohou tvořit skupinky náhodně, nebo podle druhu povolání, nebo mohou být například lístky barevné a žáci se přiřadí do skupinek podle barev. Dalším způsobem jsou lístky, na kterých jsou popsány konkrétní postavy. Na lístcích může být také popsána situace, počet postav, vztahy mezi nimi. Je důležité popsat kdo, co, kdy, kde a proč (v angličtině 5 W). Další způsob jsou lístky s dialogem o čtyřech replikách, tento způsob je vhodný pro hráče, kteří mají už více zkušeností, dále to může být dialog s použitím slangu, nářečí nebo jiného mluvního

projevu, který je ale typický, námět bude jednoduchý a zřetelný. Přerušené vyprávění je způsob, při kterém učitel vypráví příběh a přeruší ho právě ve chvíli, kdy dojde k zápletce, nebo má dojít k nějakému rozhodnutí apod. Příběh je tedy žáky dohrán do konce. Žáci mohou také dostat lístky s neutrálními větami a učitel rozhodne, jestli má improvizace touto větou začít, nebo skončit. Potom to také mohou být lístky, kde jsou napsaná tři slova a hráči mají za úkol udělat takovou improvizaci, kde slova budou dána do logické souvislosti. Je to improvizace podle klíčových slov. Mohou jim být také zadány věty jednoduché, které mají být rozvíjené přívlastky. Tím, že se jednoduchá věta rozvíjí, vzniká dramatická situace. Zde záleží na věku dětí a na jejich zájmech a vyspělosti. Pro vyspělejší žáky s většími zkušenostmi s dramatickou výchovou jsou vhodné způsoby:

lístky s náladami, pocity a vlastnostmi (pro starší děti, které se zajímají už o své vnitřní pochody), listy pro jednotlivé hráče, kde je podrobně vylíčena situace až do klíčového momentu, kde aktivita začne (učitel připravuje pro jednotlivé hráče podle svého uvážení, jak žáky zná), životopisy (hráčům je popsán život určité osobnosti v daném období života, zpravidla každý hráč dostane jiné období), obecný pojem, téma.

Náměty a témata je také možné zadávat vizuálně a hmotně. Pomocí **předmětu, výtvarného artefaktu, hudbou**. Jsou to kostýmy, masky, různé doplňky, výtvarná díla, fotografie, sochy. Také hudba všech žánrů poslouží jako motivace, navození atmosféry tématu (Machková 2007, s. 114 – 120).

3.1 TŘÍDĚNÍ METOD DLE JOSEFA VALENTY (Z HLEDISKA OSOBNÍ ANGAŽOVANOSTI HRÁČE VE HŘE):

Uvedu zde pouze metody, které jsem použila v praxi a metody, které bych používala dále ve vyučování. Ostatní metody uvádím v příloze.

1. **Metoda plné hry** – člověk je zúčastněn pohybem i řečí. Dá se říci, že je zúčastněn úplně vším. To znamená, že komunikuje verbálně i neverbálně. Používá intonaci a dynamiku hlasu, také rytmus, různé zvuky, slova. Též využije veškeré pohybové schopnosti pro to, aby ztvárnil svou roli co nejdokonaleji (Valenta 2008, s. 123). Tato metoda má uplatnění, dle mého názoru, ve všech předmětech.
2. **A) Metody pantomimicko-pohybové** – člověk se vyjadřuje prvotními vyjadřovacími schopnostmi - mimikou, pohybem, gestem, hráč používá řeč těla (patří sem také „nepohyb“, kdy se hráč přestane hýbat a vytvoří nějakou figuru, kterou projevuje hraní někoho, nebo něčeho).

- Částečná pantomima – hraje jen část těla, kdy například spodní část těla zůstává nehybná a horní část těla hraje. Tato metoda bývá užívána jako rozcvička, při které se účastník učí ovládat své tělo a učí ho nonverbální komunikaci, je nucen vyjadřovat se pomocí mimiky a gesty.
- Mechanická pantomima – při této pantomimě dochází k tomu, že hráč dělá v pohybech kratičké pauzy a tím vytváří trhavé pohyby. Pohyb postavy tak potom připomíná pohyb robota, nebo stroje. Žák se učí kontrolovat pohyb, jestliže tuto metodu provádí celá skupina, tak se učí koordinovat pohyb s ostatními.
- Narativní pantomima – učitel, nebo určený žák vypráví příběh a ostatní žáci podle vyprávění hrají pantomimu. Příběh ale musí být vybrán tak, aby žáci mohli být pantomimicky aktivní. Tato pantomima se většinou používá v hodinách se začátečníky, kdy žáci cítí oporu v učitelově vedení. Rozvíjí představivost a další možné aspekty spojené s pohybovým vyjadřováním. Lze použít také autonaraci, kdy žák vede sám sebe.
- Ozvučená pantomima – při této technice dochází ke spojení zvuku a pohybu. Zvuk může vyluzovat buď hráč sám, nebo jiný hráč, může být tvořen běžně užívanými předměty (vrzání dveří, klepání na ně, šoupnutí židle), nebo se mohou použít Orffovy nástroje. Při této technice je ale hlavní pohyb. Při tomto cvičení jde o koncentraci a kooperaci.
- Pantomimický (převrácený) dabing – jeden hráč provádí pohyb postavy a druhý za postavu mluví. Hráč, který se pohybuje může jen otvírat ústa podle toho, co říká mluvící, aby to vypadalo co nejméně. Dále může provádět jen gesta mluvícího a nebo jedná podle řeči mluvícího tak, že se snaží pohybovat naprosto podle mluvícího, řídí se také barevností hlasu, slov, výrazu. Žáci si cvičí pohotovost, empatii, pohotové ztvárnění, hlubší ztvárnění tělové akce.
- Pantomimický překlad – hráč překládá slova, různé skutečnosti a jevy do pohybu (je to srovnatelné s tím, když neslyšícím lidem překladatel znázorňuje slova znakovou řečí).
- Parafrázování pohybem – jeden hráč pantomimicky vyjádří nějakou emoci pouze obličejovou mimikou a druhý hráč stejnou emoci vyjádří pantomimicky jinak, například částečnou pantomimou nebo přidá pohyb.

- Plná pantomima – jde o kompletní aktivizaci těla, kdy účastník většinou předvádí jinou osobu. Je to nejlepší metoda pro pantomimizaci osob.

Tuto skupinu pantomimicko-pohybových metod bych použila také ve všech předmětech mimo matematiky a tělesné výchovy. Pro tělesnou výchovu bych spíše volila metody následující.

- Pohybová cvičení – honičky, rytmické pohybové hry, hry, při kterých se proplétají různé části těla, hry, které jsou založeny na velmi přesných pomalých pohybech. Hráči procvičují soustředění,
- Pohybový rituál – rituál je pro děti, obzvlášť na prvním stupni ZŠ, velmi důležitý. Je to pro ně pevný bod v aktivitě a vůbec v činnostech. Proto je dobré zařazovat do výuky tuto metodu.

Tuto metodu bych také určitě využila během výuky například k rozhybání po práci, kdy musí děti při činnosti déle sedět, nebo pravidelně ráno apod. Při tělesné výchově by se dala použít na začátku a také na konci.

- Předávaná pantomima – hráči si předávají roli, předmět, se kterým dále improvizují, mohou si předávat hru nebo jeden hráč předvede jednoduchou pantomimu, kterou převezme další hráč, ten se soustředí už na detaily a hru tak rozvíjí. Metoda je vhodná pro nácvik tvořivosti, flexibility, rychlosti a koncentrace.
- Taneční drama – pantomimická improvizace hráče nebo skupiny je podněcováno hudbou. Nemusí zde jít pouze o tanec jako takový, ale jde hlavně o pohyb, vyjádření ve spojení s hudbou. U hráče se rozvíjí cit pro hudbu, o hudební vnímání přenesené do pohybu, tance a získává tím nové zkušenosti. Také si rozvíjí představivost.

Tato metoda je, dle mého názoru nejvhodnější pro hudební výchovu, kde se mohou žáci, například při poslechu konkrétní skladby, vyjádřit tanečně a ne slovně. Slovní vyjádření by mohlo následovat až v reflexi.

- Zpomalená pantomima - jak už název techniky napovídá, jde o skutečné zpomalování pohybu. Hráč cvičí především pohyb, analyzuje ho, soustředí se na to, aby byl plynulý. Ve hře se zpomalením dá zdůraznit určitý moment, který chceme zdůraznit nebo naopak odlehčit.

- Zrcadlení – jde o přesné napodobování pohybu jednoho hráče druhým hráčem. Napodobování je buď paralelní nebo následné. Může probíhat ve dvojicích nebo ve skupinách. Je to technika velmi oblíbená, žáci rádi napodobují i v reálném životě. Rozvíjí se u nich citlivost vůči partnerovi, vnímání jeho pohybu. To je důležité pro budoucí ztvárňování rolí, kdy je nutné, aby se hráč do role hlouběji ponořil a postavu, kterou ztvárňuje lépe pochopil a zahrál.

Já jsem tuto metodu použila při tělesné výchově při rozcvičce. Soustředili jsme se na správné provedení cviků.

- Zrychlená pantomima – zrychlený pohyb, používá se například ve hře, kde se několikrát opakuje stejná scéna, k oživení, tam, kde chceme aby hra působila jako groteska. Pomocí této techniky hráč cvičí rychlost pohybu, reakce, pohotovost.
- Živá loutka – hráč je loutkou a je zcela ovládán druhým hráčem (přímo fyzicky nebo pouze hlasem), nebo má jako loutku pouze určitou část těla.
- Živé obrazy – je pohybová metoda, ale jde o vyjádření „ne-pohybem“. Znamená to že žáci (jednotlivec nebo skupina) vytvoří ze svých těl obraz určité situace nebo momentu na nějaké téma. Může být tvořen jedním nebo více hráči. Může být postaven činnostmi jiných osob, nebo ho mohou postavit samotní hráči. Živý obraz se také může v průběhu proměnit nebo zůstane neproměněn. Také ho mohou doprovázet zvuky, a nebo může být zcela neozvučen.

Při výuce geometrie mne napadlo, že by žáci ve skupinách mohli vytvořit ze svých těl obraz různých geometrických obrazců. Při své praxi jsem bohužel tento nápad nezrealizovala z časových důvodů.

B) Metody verbálně zvukové – lidský způsob komunikace (slovo, zvuk)

- Akce – narace (vyprávění) – hráč hraje tělem i řečí. Hovoří buď ve třetí osobě nebo hovoří v osobě první. Touto technikou hráč trénuje hráčské dovednosti a estetizaci herního jednání.
- Alter ego (druhé já) - je to technika pro dva hráče, kdy oba tvoří jednu postavu (například rozum a cit jedné osoby) a vzájemně spolu rozmlouvají. Protože se hráči ocitají v opozici, jsou nuceni k reakci, koncentrovat se, zaujímat postoje a trénují komunikační taktiky.

Tyto dvě metody jsou určitě velmi vhodné pro integraci do českého jazyka – čtení (čtení s porozuměním).

- **Brainstorming** (mozková bouře) – je to chvíle, kdy se žáci nechávají unášet svou fantazií a představivostí a chrlí nápady k určitému tématu. Nápady se nehodnotí jako dobré nebo špatné, ale v průběhu se zapisují nebo nahrávají. Čím více nápadů, tím lépe. Skupina po té společně vybere vhodné řešení. Metoda se užívá ve chvíli, kdy je nutné najít řešení, vyřešit problém.

Tato metoda je použitelná ve všech předmětech.

- **Čtení** – může být hlasité nebo tiché, skutečné nebo předstírané. Žáci si procvičují veškeré dovednosti potřebné pro čtení.
- **Dabing** – známý z filmu a televize, jeden hráč koná pohyby a druhý podle toho hovoří. Hráč se učí plně vnímat a pozorovat neverbální signály, pohotovému jednání a spolupráci s druhým hráčem.
- **Dotazování a odpovídání – Horká židle** – postava sedící na židli (skutečná nebo zastoupena předmětem) je zpovídána ostatními. Může být formou výslechu či konkursu. **Interview** – jeden hráč v roli reportéra nebo žurnalisty se ptá ostatních hráčů. **Tisková konference** – jednu stranu tvoří zajímavá osobnost (nebo několik osobností) a na druhé straně jsou novináři, kteří pokládají otázky. Musí ale zachovávat daná pravidla a řád. **Průzkum** – zde jsou důležitá fakta. Otázky jsou objektivního charakteru. Kladení otázek je důležité pro to, abychom získali dostačující odpověď, která obsahuje kvalitní informaci.
- **Hlasová cvičení** – jde o zdokonalování mluveného projevu. S touto technikou je možné pracovat na různých místech a v různých prostorách, kde si mohou žáci vyzkoušet, jak zní jejich hlas v různých prostředích, čeho se dá využít, co je naopak nevýhodou apod. (např. v kostele, na pódiu, na rozhledně, na nádvoří hradu, v lese).
- **Chór** – je to společná řeč skupiny nebo několika hráčů. Může to být zpěv, recitace nebo jen mluva, která doplňuje nebo tvoří pozadí děje při hře. Hráči se učí spolupracovat, držet spolu stejné tempo, rytmus a také intonaci. Tato technika se také využívá při rituálech.

- Imaginativní hra – skupině je předložen předmět a má za úkol představit si, komu patřila, k čemu sloužila, sestavit příběh. Tato metoda rozvíjí představivost a tvořivost (každý předmět se dá využít i nějakým neobvyklým způsobem).
- Předávaná řeč – více vypravěčů pro jeden příběh, více hráčů sdílí jeden výrok, nebo zastupují jednu roli, v rolích se mohou během hry vyměňovat. Dobré pro kolektivní myšlení, komunikační pozornost, plynulost navázání.
- Recitace – vede spíše k výchově umělecké, má význam také pro artikulaci, estetizuje projev, význam pro samotné poznávání poezie
- Rozhovor – rodinný, přátelský, obsahuje hlubší osobní témata. Dialog je základem dramatu a divadla.
- Verbální a zvukový rituál – zvuky nebo slova používaná opakovaně při stejné situaci nebo příležitosti jedincem nebo určitou skupinou, kulturou societou.
- Zpěv a hudební exprese – hráč trénuje zpěv samotný, rytmus, různé pěvecké techniky a učí se používat zpěv či pouhou melodii například k popisu určité situace nebo osoby.

3. A) Metody graficko-písenné – člověk se vyjadřuje svým výtvořem ne svou osobou. Projev je písenný nebo kreslený, malovaný, rýsovaný atd.

- Beletrie – vytváření textu, krásné literatury
- Deníky – uplatňuje se zde jak forma popisná, tak úvahová. Může v dramatu popisovat osobnosti a situace a odhalovat soukromé světy postav.

Tyto dvě metody najdou určitě uplatnění v hodině českého jazyka – čtení a psaní. Já jsem metodu beletrie částečně využila i v matematice.

- Dokumenty – nesou informace o postavách, situacích, době, jevu, zemi.
- Dopisy – jsou vždy psány pro někoho, mohou být úřední nebo mohou být soukromé, kde odhalují intimitu postav. Pomocí dopisu je také možné reflektovat hodinu dramatické výchovy a to například tím způsobem, že účastníci napíší dopis určité postavě.
- Dotazníky, testy – mohou být používány například při vytváření postav, her nebo mohou také reflektovat hodinu. Otázky jsou různých variant. Nedokončená věta, škálové varianty, klasické otázky, kroužkování možností atd.

- Foto, film – velký význam pro reflexi a vůbec pro dokumentaci v hodinách, jak pro hráče, tak pro učitele.
- Inventáře a seznamy – tvoření seznamů a inventářů v rámci hry, ale také mimorolově, kdy si hráči sepisují seznam rekvizit nebo určitých kroků, co je zapotřebí udělat.
- Inzeráty – technika používaná pro zpestření. Nabídka a poptávka, která charakterizuje určité prostředí, kulturu nebo člověka.

Tato technika by se dala využít v hodině českého jazyka s využitím mezipředmětových vztahů s prvoukou, kdy jsme probírali lidské výtvary. Děti by tak mohly dobře popsat určité věci.

- Letáky – účastník opět cvičí použití grafiky, vlastní prezentaci, charakterizuje určitou postavu či skupinu.
- Líčení – účastník vytváří na svém těle masku nebo různé obrazy sloužící k podpoře například pohybu nebo zvýraznění části těla důležitou pro hru. Účastník má možnost výtvarně se projevit.
- Loga, slogany, názvy - grafický projev, vtip

Tyto tři techniky bych použila ve výtvarné výchově nebo pracovních činnostech s využitím mezipředmětových vztahů opět s prvoukou nebo . Líčení například k tématu masopust.

- Mapy, plány - vhodné pro skupinovou, ale i pro individuální práci. Využívá se ve hrách, kde je důležité znát a popsat krajinu, prostředí.

Využití v prvouce – cesta do školy, naše město, naše vlast, okolní státy

- Myšlenkové mapy – zaznamenání volných asociací skupiny nebo jednotlivce. Hlavní téma je zobrazeno uprostřed papíru a kolem jsou zaznamenávány různé asociace obrazem či slovy. Může se například použít ve chvíli, kdy postava ze hry musí řešit nějaké rozhodnutí apod.

Velmi široké využití, určitě lze použít ve všech předmětech k různým tématům.

- Obrazy – malby, kresby, ale také koláže charakterizující postavy ze hry.
- Obrazné představy - imaginace, obrazy jsou tvořeny vnitřním zrakem (vizualizujeme). Důležité pro vytváření role, postavy, kdy představy hráče tvoří budoucí postavu, její dramatické ztvárnění.

- Plakáty – možnost výtvarného vyjádření, rozvoj fantazie, grafika, charakterizace postavy, autora, prostředí apod.
- Projekty – písemné vyjádření myšlenky, plánu s určitým konkrétním cílem a surčítým, konkrétním postupem. Dobré pro skupinovou práci.
- Reflexe – zpětná vazba, ve většině případů se píše mimo roli. Hodnocení lekce, postavy, role.
- Role na zdi – na zeď se pověsí papír (může být také silueta postavy) a na něj se zapisuje charakteristika postavy.
- Telegramy – možnost hry a vtípu s použitím slov bez interpunkce a její interpretace ve hře.

B) Metody materiálově věcné – člověk manipuluje věcmi vytvořenými nebo vzniklými mimo něj.

- Práce s jakýmikoliv objekty – stavbami – jedná se o pohyb scénických objektů počínaje pouhým přesunem židle z jednoho místa na jiné a konče například stavbou hradu z lavic a židlí ve třídě. Objekt může také hrát samotný hráč.
- Práce s kostýmem – výroba kostýmu a následně hra v kostýmu. Kostým může být jako celkový oděv, může ale také být jen částí (například jen kabát, šátek, svetr apod.)
- Práce s loutkou – loutka může být vyrobena účastníky, hra s loutkou může být kombinována ve hře s herci.

Tuto metodu bych využila například tehdy, kdyby se vyskytl v kolektivu nějaký problém nebo konflikt mezi žáky. Loutka by mohla být buď původcem problému (konfliktu), nebo poškozeným. Mohla by se rozehrát situace tak, aby došlo ze strany dětí k pochopení vyvolání problému či konfliktu a ke smířlivému vyřešení.

- Práce s maskou – maska může být vyrobena z různých materiálů. Maska může ve hře zvýraznit charakter postavy, nebo přiblížit jiné světy apod.
- Práce s modelovacím materiálem – užívá se pro tvorbu rekvizit a vytváření prostředí pro hru.

- Práce s papírem – papír je hodně používaný materiál, dobře dostupný a různými způsoby v dramatické výchově využíváný. Dá se pomalovat, vytvořit z něj kostýmy, kulisy, loutky atd.
- Práce s prostorem – příprava prostoru před hrou, ale také vlastní dotváření a vymezení prostoru při hře.
- Práce s rekvizitou – rekvizita je důležitá součást hry, která zvýrazňuje a podporuje určitou situaci, vlastnost, dotváří charakter postavy apod. Může mít také imaginární formu, nebo určitá věc se může proměnit v něco jiného. Věc může hrát také sám hráč.
- Práce se stroji a přístroji – počítače, rádio, vařič, kolo atd.
- Práce se světlem a stínem – žáci nejprve pracují se světlem a tmou a později začnou využívat i stíny. Mohou to být stínohry za použití prstů, nebo celých postav.
- Práce se zástupnými předměty – vhodné pro rozvoj kreativity a fantazie u žáků, jakákoliv věc se může proměnit v cokoli jiného.

(Valenta 2008, s. 128-214)

II. PRAKTICKÁ ČÁST:

Na Základní škole v Lokti není dramatická výchova přímo zařazena do ŠVP. Proto mne také zajímalo, jaká bude odezva na můj nápad integrovat dramatickou výchovu do všech předmětů ve třetí třídě. Po předchozích zkušenostech získaných na praxích, právě v této škole, jsem usoudila, že dramatická výchova má u dětí úspěch, je to pro ně oživení v běžné výuce a dle mého názoru si probíranou látku lépe osvojí a zapamatují prožitkem.

Základní škola v Lokti má dvě budovy, které jsou rozděleny na první a druhý stupeň. Budova pro první stupeň se nachází přímo v centru Lokte. Je zde první až třetí ročník. Dle mého názoru je toto velmi výhodné, a to zejména s ohledem na mladší žáky, kteří se na školu aklimatizují, mají zde větší klid a prostředí je takzvaně rodinné.

Praktikuje se zde projekt Tvořivá škola – čtení a psaní s porozuměním, kde jsou využívány speciální a efektivní pomůcky na podporu čtení, psaní a počítání, kdy je kladen důraz, že na takové metody, které zapojují a aktivizují všechny žáky. Můžeme zde vidět také prvky dramatické výchovy, takže je zřejmé, že se děti v předmětech čtení, český jazyk, matematika a prvouka okrajově s dramatickou výchovou setkaly. Na prvním stupni má učitel velkou výhodu v tom, že většinou učí všechny předměty. Má tak možnost uplatňovat mezipředmětové vztahy, vyučovací hodiny různě prolínat a má přehled o všem, co žáky učí. Také své žáky dobře zná, ví o jejich silných i slabších stránkách. Může tedy s dětmi velmi dobře pracovat a dávat jim možnost vyniknout v tom, co jim jde. Má tím pádem možnost s dětmi hodně tvořit. Kreativita je všem lidem přirozená a u dětí to platí dvojnásobně. Při svých praxích během studia jsem pozorovala, že děti mají chuť tvořit stále. Jsou šťastné, když nemusí celé vyučování sedět v lavici a jen poslouchat, ale ocení, když jsou hodiny akční a zajímavé.

Pro můj záměr uskutečnit integraci dramatické výchovy do výuky, jsem si vybrala třetí ročník. V této třídě bylo čtrnáct dětí. Z toho sedm děvčat a sedm chlapců. Má výuka probíhala čtyři týdny, během kterých se mi podařilo můj plán zrealizovat. Jednalo se o předměty: český jazyk, český jazyk – čtení, psaní, matematika a geometrie, prvouka, anglický jazyk, výtvarná výchova, pracovní činnosti a tělesná výchova.

Abych mohla můj záměr vyhodnotit, použila jsem metody akčního výzkumu.

4 AKČNÍ VÝZKUM

Akční výzkum je chápán jako zdokonalování pedagogické praxe na základě uplatňování změn, nových nebo jiných metod ve výuce. Je to jedna z možností pro zdokonalování jak učitele, tak školy celkově, a zvyšování její kvality. Učitelé, kteří akční výzkum sdílejí, pozorují a vyhodnocují, společně si následně vyměňují názory. Tento výzkum je prováděn učiteli v praxi, tím se také liší od akademických výzkumů. Není však méně významný nebo relevantní. Jeho podstatou není metoda, ale aktivita a je zaměřen jak na učitele, tak na žáka. Akční výzkum má tři podoby:

1. pro-aktivní – nejdříve se vyvíjejí aktivity, potom se sbírají informace a vyhodnocují se, učitelé se snaží přicházet s novými přístupy, mají od nich vysoká očekávání, používají také alternativní způsoby
2. reaktivní – nejdříve učitel sbírá informace, na jejichž základě vytváří aktivity, vymezuje změny, které učiní, pokouší se o nové přístupy a sleduje reakce ostatních
3. kooperativní – vyžaduje hlavně sociální dovednosti učitele (spolupracovat, naslouchat druhým, vzájemná pomoc, umět používat konstruktivní kritiku), výsledky jsou veřejně prezentovány a diskutovány, což dává možnost otevřeně hovořit o problémech vzdělávání

(Dostupné z: <https://www.google.cz/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=ak%C4%8Dn%C3%AD+v%C3%BDzkum>)

Já jsem při své pedagogické praxi použila pro-aktivní akční výzkum společně s kooperativním, kdy jsem na svých hodinách měla vždy pedagoga, který mou výuku sledoval. Společně jsme potom diskutovali, co se v hodinách podařilo a co ne, jaký měla vliv integrace dramatické výchovy do výuky, jak pro žáky, tak pro mne. Své poznatky jsem vyvodila v komentářích a reflexích ke každé hodině a vše shrnula v závěru práce.

5 PŘEDMĚTY S INTEGRACÍ DRAMATICKÉ VÝCHOVY

5.1 ČESKÝ JAZYK:

Témata podle ŠVP pro třetí ročník na období prosinec – únor:

Jazykové vyučování a psaní:

Pravopis y/i po obojetných souhláskách uvnitř slov:

- vyjmenovaná slova po l

Sloh - přišla zima – vyprávění podle osnovy.

- vyjmenovaná slova po m

Slovní druhy – podstatná jména – poznávání, rod.

Sloh – psaní adres vánočních pohledů, novoroční přání.

- vyjmenovaná slova po p

Slovní druhy – slovesa – poznávání, vrátit se k článkům o povoláních a práci, co kdo dělá.

Vhodný pracovní sešit – slovní druhy.

Psaní – jsou připraveny dva pracovní sešity, ve kterých je kladen důraz na psaní s porozuměním. Tematicky výuka psaní souvisí s učivem prvouky, dbá se na procvičování pravopisných jevů (ŠVP ZŠ Loket 2016/2017).

Z literatury, kterou jsem používala ke své práci, jsem měla možnost vybírat mnoho dramatických her a improvizací, které se váží k českému jazyku. Protože jsem chtěla, aby si děti nejprve zvykaly na práci se mnou, vybrala jsem si pro začátek metodu pantomimy, o které si myslím, že je vhodná pro mladší děti a časově nenáročná. V dalších tématech hodin jsem užila metodu rozhovor a také metodu obrazné představy.

1. Téma hodiny: Vyjmenovaná slova po l – úvod do učiva

Vyučovací cíl :

- Zopakování a upevnění vědomostí a dovedností z učiva o stavbě slova (žák určí slova příbuzná k vyjmenovanému slovu).
- Žák dokáže vyjmenovat řadu vyjmenovaných slov po l.
- Žák zná význam vyjmenovaných slov, za pomoci tabulky dokáže správně použít a napsat slova do textu (vybere, doplní i/y a napíše).

Cíl dramatické výchovy:

- Žák uplatňuje své nápady a respektuje nápady druhých.
- Žák dokáže pohybem vyjádřit určitou činnost, slovo, myšlenku.

Metoda dramatické výchovy: pantomima

V úvodu hodiny jsme se naučili písničku na vyjmenovaná slova po l, kde si děti vyjmenovaná slova podtrhly a společně jsme si vysvětlili významy vyjmenovaných slov. Následně pracovaly ve dvojicích s rébusy, kde vyjmenovaná slova luštily. Dále vypracovaly cvičení, ve kterém doplňovaly i/y.

Na závěr měl každý žák za úkol pantomimicky předvést jedno vyjmenované slovo, které jsme se právě naučili. Vysvětlili jsme si, co je to pantomima a já jsem dětem na ukázkou pantomimicky předvedla hru na klavír. Všichni samozřejmě poznali, co předvádím. Vzhledem k tomu, že děti věděly, o jaká slova půjde, nebylo tak těžké poznat, co pantomimicky předvádí. Například u slova lýtko žák ukázal pouze lýtko, tak jsem ho požádala, aby pantomimu trochu rozehrál a spojil slovo lýtko s nějakou akcí. Po té předvedl sportovce, jak běží, upadl a zranil si lýtko. Ve třídě byla jedna holčička, která neměla vlásky (z důvodu hormonální poruchy). Ta předváděla slovo lysý. Výborně byla se svým handicapem srovnána a vůbec jí nedělalo problém si z toho udělat legraci. Nikdo se jí nevysmíval a spolužáci ji brali takovou, jaká je.

Komentář: Dětem vyjadřování pantomimou velmi líbilo. Kdybych třídu učila stále, určitě bych dále tuto metodu rozvíjela a pokračovala bych v příští hodině narativní pantomimou, kdy bych si připravila příběh s vyjmenovanými slovy po l a slovy s nimi příbuznými. Vybrala bych si několik dětí a ty by postupně pantomimicky příběh podle mého vyprávění hrály. Vždy bych vyjmenované nebo příbuzné slovo v příběhu vynechala a ostatní žáci by ho museli uhodnout a napsat si ho správně do sešitu. V reflexi jsem dětem pokládala tyto otázky: Jaká pantomima vás nejvíc zaujala a z jakého důvodu? Mohlo by se nějaké vyjmenované slovo předvést jinak? Co je důležité u pantomimy? Dále ve výuce, při procvičování vyjmenovaných slov, jsem se při vyskytnutí chyby zeptala žáků, jestli si vzpomenou, jak jsme slovo pantomimicky předvedli.

Reflexe: Uplatnění metody, bylo podle mého názoru účelné. Napomáhala dětem, aby si vyjmenovaná slova lépe zapamatovaly. Procvičováním si vyjmenovaná slova dále fixovaly.

2. Téma hodiny: Vyjmenovaná slova po l – opakování.

Výukové cíle: Zopakování a upevnění vědomostí a dovedností z učiva o stavbě slova

- Žák určí slova příbuzná k vyjmenovanému slovu
- Žák dokáže vyjmenovat řadu vyjmenovaných slov po l.
- Žák zná význam vyjmenovaných slov, dokáže správně použít a napsat slova do textu (vybere, doplní i/y a napíše).

Upevnění učiva:

- Žák vypracuje cvičení.
- Žák zahraje rozhovor dvou kamarádů, který bude obsahovat vyjmenovaná slova po l a slova jim příbuzná.

Cíl dramatické výchovy:

- Žák spontánně vstupuje do role.
- Žák si ověřuje, jak dovede získané informace zapojit do tvůrčího úkolu.
- Žák spolupracuje se spolužákem.
- Žák správně artikuluje.

Metoda dramatické výchovy: rozhovor

Na úvod hodiny jsme si řekli, co se učíme a proč. Dále jsme pokračovali zpěvem písničky s vyjmenovanými slovy. Na koberci v kroužku jsme tvořili věty s vyjmenovanými slovy a slovy k nim příbuznými. V lavicích si děti potom vypracovaly cvičení. Následně utvořily dvojice a každá dvojice dostala za úkol vymyslet a zahrát rozhovor, který jehož věty budou obsahovat vyjmenovaná slova po l a také po b. Aby děti viděly, jak vypadá správný rozhovor, zahráli jsme jim, s paní učitelkou, takový rozhovor, který vyjmenovaná slova záměrně neobsahoval, abychom děti neovlivňovali ve výběru slov. Děti měly k dispozici tabulku s vyjmenovanými slovy, aby nemusely slova vyhledávat v paměti. Tvořily různě dlouhé rozhovory, s různým obsahem. Například dvojice

Kuba a Filip:

F: „Ahoj Kubo, slyšel jsi o tom, že u nás v domě vypnuli plyn?“

K: „Ahoj Fílo, no to jsem neslyšel...ale u nás v domě se hodně plýtvá vodou.“

F: „To by se s tím asi mělo něco udělat.“

K: „To jo, tak ahoj...“

F: „Ahoj.“

Klárka a Markétka:

K: „Ahoj Markét, včera jsem byla s tatškou na horách lyžovat a tatka spadl a poranil si lýtko.“

M: „A vzlykal hodně?“

K: „Ani ne, moc ho to nebolelo.“

M: „Tak to je dobře.“

Komentář: Vzhledem k tomu, že jsme v pracovních sešitech vyjmenovaná slova hodně procvičovali, nedělalo dětem problém je v rozhovorech používat. Docházelo tak k fixaci učiva. V reflexi jsem žákům dávala tyto otázky: Který rozhovor vás nejvíce zaujal? Jak by mohl dál rozhovor pokračovat? Kolik zde dvojice použila vyjmenovaných nebo příbuzných slov? Která slova by se dala nahradit nebo doplnit slovy vyjmenovanými nebo příbuznými?

Reflexe: Ze začátku jsem si myslela, že zvlášť pro některé žáky bude obtížné rozhovor vytvořit, ale bylo to naopak. Ověřila jsem si, že propojení procvičování a dále uplatnění přímo v akci je pro děti zábavné a mají zájem prezentovat tímto, co se naučily. U některých žáků bylo nutné upozornit na správnou artikulaci a hlasitost projevu.

3. Téma hodiny: Opakování učiva před pololetním testem.

Výukové cíle: Zopakování a upevnění vědomostí a dovedností z učiva o stavbě slova.

- Žák určí slova příbuzná k vyjmenovanému slovu.
- Žák dokáže vyjmenovat řadu vyjmenovaných slov po l a po b.
- Žák zná význam vyjmenovaných slov, dokáže je správně použít, napsat slova do textu (vybere, doplní i/y a napíše) a vytváří věty s vyjmenovanými slovy.
- Žák zná počet slabik ve slově, počet slov ve větě, protikladná slova, základní skladební dvojice, počet vět v souvětí.

Cíl dramatické výchovy:

- Žák spolupracuje ve skupině.
- Žák cvičí pozornost, paměť a představivost.

Metoda dramatické výchovy: Obrazné představy (děti si představují slovo, které vzniká).

Hru jsme hráli ihned na začátku hodiny. Děti se rozdělily do dvou skupin. Vysvětlili jsme si pravidla hry: první z každé skupiny napíše libovolné písmeno na tabuli, postupně přicházejí další hráči, kteří píšou další písmena, a to tak, že musí mít představu nějakého slova. Cílem je vytvořit co nejdelší slovo, na kterém ale nebyla skupina předem domluvena. V průběhu hry jsem zjišťovala, že pro některé děti je docela složitá představa slova a nejsou schopni vymyslet další písmeno. Mohly tedy poprosit o radu spolužáka ve

své skupině. V závěru hry, kdy se utvářela slova tak, aby byla co nejdelší, jsem povolila spolupráci skupiny.

Komentář: Hra měla u dětí velký úspěch, a proto jsme ji hráli ještě několikrát i při dalších hodinách. Žáci ale měli tendence sázet na jistotu a utvářet slova podobná těm, která už vytvořili. Museli jsme tedy upravit pravidla tak, že začáteční písmeno se nebude opakovat. Také jsme vytvářeli různé obměny pravidel tak, aby se hra rozvíjela. V reflexi jsem podávala dětem tyto otázky: Je důležitá volba prvního písmene? Kde jsme zvolili písmeno takové, že se budoucí slovo zkrátilo? Na co bychom se měli zaměřit příště?

Reflexe: Na této metodě se mi líbilo, že žák byl součástí týmu, ale musel pracovat i sám za sebe. Žáci byli nuceni a motivováni hrou představit si slovo a nacházet jeho různé tvary. Ve chvíli, kdy některý z žáků nedokázal vymyslet další písmeno, ostatní velmi ochotně pomáhali a v dalším kole se žák už bez problémů zapojil.

5.2 ČESKÝ JAZYK – ČTENÍ A LITERÁRNÍ VÝCHOVA

Témata podle ŠVP pro třetí ročník na období prosinec – únor:

Příklady témat: Zimní měsíce, Vánoce, Zima, Zima v přírodě, Zimní sporty.

Vrátit se k článkům o povoláních a práci.

Pohádky: Božena Němcová, Karel Jaromír Erben, Josef Lada

Didaktické hry s pohádkami (Metodický průvodce čítankami pro 2. a 3. ročník, str. 31, NŠ Brno).

Tiché čtení kratších úseků, výrazné čtení s porozuměním.

Vytváření knížek ve spojení s tématy v prouce a náměty v psaní.

Reprodukce textu – pohádka. Dramatizace pohádek. Práce s naučným textem.

Pokusy o výpisky z přečteného textu např. v encyklopediích.

Psaní – kontrola vlastního projevu, římké číslice – čtení a psaní, užití v praxi.

MV – Produktivní činnosti

(ŠVP ZŠ Locket 2016/17)

Hodiny čtení jsou pro integraci dramatické výchovy jako stvořené. Bohužel jsme ale neměli příliš času, protože děti téměř v každé hodině představovaly knížky, které přečetly. Blížil se závěr pololetí a těch dětí, kteří doposud svou knihu nepředstavily, bylo dost. Dá se

ale říct, že i představování knihy je vlastně integrace dramatické výchovy protože jsou zde uplatněny metody verbálně zvukové a to monolog – vyprávění a čtení. Kdybych třídu vedla já, určitě bych se více soustředila na projev žáka a to tak, že bych udělala vždy po představení knihy reflexi.

Já jsem v hodinách čtení použila metodu graficko-písemnou a to beletrii – vytváření textu a hru v roli.

1. Téma hodiny: Bob a Bobek na horách

Výukové cíle:

- Žák porozumí čtenému textu.
- Žák si rozšiřuje slovní zásobu.
- Žák dbá na správnou výslovnost, tempo řeči a pravidelné dýchání.

Cíl dramatické výchovy:

- Žák cvičí pozornost, paměť a představivost.

Metoda dramatické výchovy: Hra zaměřená na sluchové vnímání, Hra na korektora.

V čítance jsme si společně četli příběh Bob a Bobek na horách. Po té, co jsme si ho společně převyprávěli jsem měla připravená slova, která byla obsažena v textu:

probudil se, pod peřinou, pojedeme, peníze, odklízet, bobovat, Krkonoše, hlava na hlavě, vylidněné, dveře, honem, sněžný muž, turista

po přečtení jsem nechala dětem cca sedm minut, aby napsaly všechna slova, která si zapamatovaly. Společně jsme vyhodnotili, kolik slov si kdo zapamatoval a doplnili ostatní slova, na která si nikdo nevzpomněl (odklízet a honem). Průměrně si děti zapamatovaly šest až sedm slov (slovních spojení), nejslabší dva žáci tři slova.

Při druhém čtení jsem za slovo *Krkonoše* přidala slovní spojení *Špindlerův Mlýn*, za slovo *dveře* slovo *špehýrka*, za slovní spojení *sněžný muž* slovo *Himaláj* a za slovo *turista* slovo *lavina*.

Děti měly tentokrát napsat všechna slova, která jsem přidala. Většina dětí si zapsala všechna čtyři slova (slovní spojení).

Komentář: Když jsem dětem řekla, jakou budeme hrát hru, byla jsem překvapená jejich reakcí, protože někteří o hru neměli zájem. Mohla to ale způsobit únava. Řekla jsem jim tedy, že to alespoň zkusíme a třeba je hra začne bavit. To se také v průběhu hry stalo. V reflexi jsem dětem kladla tyto otázky: Jaká slova byla na zapamatování nejjednodušší? Na která slova jste si vzpomněli těžce nebo vůbec? Jaké jste napsali první písmeno u slov

kteřá byla názvem města nebo pohoří? A co ostatní slova, byla napsaná podle pravidel pravopisu? Na co si budeme příště dávat pozor?

Reflexe: Při této hře jsem si uvědomila, že je důležité, aby metody použité v hodině byly vyvážené. To znamená, že nelze používat k dosažení výukového cíle pouze metody, které žáky baví, ale je dobré zvolit také určitý dril, který je pro výuku jazyka nutný.

2. Téma hodiny: Jirka s kozou

Výukové cíle:

- Žák porozumí čtenému textu.
- Žák si rozšiřuje slovní zásobu.
- Žák dbá na správnou výslovnost, tempo řeči a pravidelné dýchání.
- Žák píše čitelně a úpravně.

Cíl dramatické výchovy:

- Žák spolupracuje ve dvojici.
- Žák je schopen prezentovat příběh, který vytvořil.
- Žák zvládá základy správného tvoření dechu, hlasu, artikulace a správného držení těla.

Metoda dramatické výchovy: beletrie – vytváření příběhu

V této hodině čtení a psaní jsme četli v čítance pohádku Jirka s kozou, kterou napsal Karel Jaromír Erben. Po té jsem dětem dávala otázky, abych zjistila do jaké míry porozuměly textu. Nakonec jsem jim zadala domácí úkol, aby zjistily, co ještě spisovatel Karel Jaromír Erben napsal. Řekli jsme si, že to byl český spisovatel a napsal mnoho pohádek i básní. Zeptala jsem se dětí, jestli by si nechtěly ony vyzkoušet být chvíli spisovatelem a navrhla jsem jim, že si zahrajeme hru. Každý si měl vymyslet jedno slovo. Slova jsem napsala na tabuli:

bomba, záchod, zmrzlina, penál, laser, hamburger, pes, čítanka, Kačik, Měsíc, okno, mrkev
Děti měly za úkol ve dvojicích vymyslet příběh, který bude obsahovat slova napsaná na tabuli. Příběhy se lišily a některé byly dost povedené. Každá dvojice svůj příběh přečetla před tabulí.

Komentář: Vypozorovala jsem, že je pro děti těžké se nechat unášet svou fantazií a zároveň sledovat pravopis a dodržovat pravidla. Nechtěla jsem jim do toho zasahovat, tak jsem příběhy nechala neopravené. Chyby jsme si ale prošli v závěrečné reflexi. Vysvětlila

jsem žákům, že i pan spisovatel musí znát velice dobře pravopis a dodržovat všechna pravidla, která jsou v českém jazyce dána. Dále jsme vyhodnotili, jestli v příbězích byla použita všechna slova, která byla zadána. Ukázali jsme si možnosti, jak příběh o něco více rozvinout a obohatit.

Reflexe: Při této metodě jsem si ověřila, že děti mají opravdu velkou fantazii a spolupráce ve dvojici ji ještě rozvinula. Dětem se tato metoda dramatické výchovy moc líbila a měly zájem si ji zopakovat. Pravopisné chyby, které děti v příbězích měly, bych řešila v hodině českého jazyka, kdy by se mohla zahrát hra na korektora, který by opravil chyby v textu. Kdybych s dětmi měla možnost pokračovat dál, určitě bych také zkusila zvolit slova jen k určitému tématu, práce by mohla také probíhat ve větších skupinách, nebo proměnit žáky ve dvojicích.

5.3 MATEMATIKA A GEOMETRIE

Témata podle ŠVP pro třetí ročník na období prosinec – únor.

Násobení a dělení.

Procvičování násobilky šest a sedm. Využití ve slovních úlohách. Upevňování úsudku když..., tak....(viz pracovní sešit *Tak je lehké dělení*).

Dělení šesti a sedmi beze zbytku, procvičování úsudku několikrát více, několikrát méně. Rozlišování úsudků o několik více, několikrát více. Rozlišování úsudků o několik méně, několikrát méně. Násobilka osmi a devíti – vyvození. Dělení osmi a devíti v oboru násobitek. Využití ve slovních úlohách. Upevňování úsudků, jejich rozlišování. Automatizace spojů násobitek a dělení.

Rozšíření číselného oboru do tisíce:

- názorná představa o čísle
- zápis čísla a čtení čísel
- rozvoj čísla v desítkové soustavě

Geometrie:

Hry s geometrickými tvary, překládání, stříhání, sestavování obrázků, hry s tělesy, rýsování základních geometrických prvků, základní geometrické pojmy (různoběžky, rovnoběžky), rýsování podle popisu a hovor o narýsovaném. Metodicky je začáteční výuka geometrie zpracována v pracovním sešitě *Zkus rýsovat s Kryšpínkem* (NŠ Brno).

(ŠVP ZŠ Locket 2016/17)

1. Téma hodiny: Násobení a dělení

Výukové cíle:

- Žák umí pracovat s tabulkou na násobení a dělení.
- Žák sčítá a odčítá do tisíce.
- Žák srovnává větší a menší, zná analogii.

Cíl dramatické výchovy:

- Žák se zdokonaluje v soustředění ve skupině.
- Žák trénuje krátkodobou paměť (fyzická i duševní aktivita).
- Žák rozvíjí fyzickou a verbální koordinaci.
- Žák důvěřuje sobě.
- Žák dodržuje pravidla hry.

Metoda dramatické výchovy: Žáci trénují soustředění, pozornost a paměť.

V úvodu hodiny matematiky jsme opakovali sčítání a odčítání do tisíce, násobení a dělení do sta. Žáci byli rozděleni do dvou družstev. Utvořili dva zástupy, učitel stál před nimi a dával různé příklady (sčítání, odčítání, násobení, dělení). Všichni žáci se museli soustředit, protože první žák v zástupu byl počítající a ten, který první řekl výsledek, dal možnost poslednímu ze zástupu postoupit na místo před něj. Hra končila ve chvíli, kdy jedno z družstev postoupilo až k učiteli.

Následovala práce v pracovním sešitě, kde jsme ve cvičeních dělili celek na polovinu, třetinu, čtvrtinu, šestinu a osminu. Potom v učebnici žáci vypracovali samostatně slovní úlohu. Pro upevnění a opakování učiva jsem z námětů pro dramatickou výchovu vybrala hru „Haló, babi!“ (Mégrierová 1999, s. 28)

Stanovili jsme si pravidla:

Žáci se volně pohybují po třídě. Učitelka říká různá čísla a děti na ně reagují:

1. na násobky čísla pět zvedneme ruku k uchu a budeme napodobovat telefonování a řekneme: „Haló babi!“
2. na násobky čísla dva půjdeme ke spolužákovi, podáme mu ruku a řekneme: „Dobrý den.“
3. na násobky čísla tři se chytíme za hlavu a řekneme „au, au, au!“

Vždy pro pokračování hry použije učitelka bubínek nebo triangel.

Tato hra vyžadovala velkou pozornost a soustředění, přesto však získala u dětí velkou oblibu. Hráli jsme ji proto i v dalších hodinách s různými modifikacemi. Když se stalo, že

jsem například řekla číslo patnáct, byli hráči nejdříve překvapeni, protože nevěděli, jak mají reagovat. Jestli mají považovat číslo za násobek pěti, nebo tří. Nechala jsem je, aby se situaci pokusili vyřešit sami. Provedli buď reakci číslo jedna, nebo reakci číslo tři a obojí bylo správně. Někdy jsme si ale řekli, že například násobky čísla pět mají ve výsledku přednost apod. V jiné hodině jsem například říkala příklady a když byl výsledek: 1. sudé číslo – žáci řekli: „Haló, babi!“, 2. liché číslo – žáci si podali ruce a řekli si „Dobrý den.“ 3. výsledek byl násobkem čísla pět, žáci se chytli za hlavu a řekli: „Au, au, au.“, také bylo dodáno, že když bude výsledkem násobek čísla pět, má přednost vždy reakce číslo tři.

Komentář: Děti si tuto hru oblíbily a museli jsme ji hrát i v dalších hodinách. Pozorovala jsem však, že někdy děti samy nepřemýšlí o čísle a o tom, jak na číslo reagovat, tak jsem se zeptala hráče, proč udělal právě toto gesto. Opravdu se někdy stávalo, že hráč vůbec nevěděl, protože jen opakoval to, co dělali ostatní, a tudíž do hry nebyl zapojen. Řešila jsem to tak, že se hráči pohybovali po třídě se zavřenýma očima. V reflexi jsem dětem dávala tyto otázky: Co bylo pro vás jednoduché a co bylo obtížnější? Nechávali jste se strhnout ostatními, aniž byste si sami rozmysleli, jakou reakci zvolit? Jaké to bylo, když jste hráli se zavřenýma očima? Co všechno jste cítili? Jak se vám pohybovalo po třídě? Využívali jste toho, že prostor třídy znáte? Budete si chtít hru zase zopakovat? Jaká bychom si mohli příště stanovit pravidla?

Reflexe: Tato hra propojuje jak procvičování sčítání, odčítání, násobení a dělení, tak úsudek o tom, kam výsledné číslo matematicky zařadit. Zároveň je vše propojeno s určitým pohybem. Dle mého názoru je hra pro žáky velmi přínosná.

*Ilustrace 1: Hra „Haló, babi!“
foto Dagmar Krejčí*

*Ilustrace 2 : Hra „Haló, babi!“
foto Dagmar Krejčí*

2. Téma hodiny: Tvoření slovních úloh

Výukové cíle:

- Žák umí vytvořit jednoduchou slovní úlohu s použitím sčítání a odčítání, násobení a dělení.
- Žák umí pracovat s tabulkou na násobení a dělení, sčítá a odčítá do tisíce, srovnává větší a menší, zná analogii.
- Žák chápe a dokáže použít ve slovní úloze ve spojitosti s výpočtem: menší a větší o ... a ... krát větší a menší.

Cíle dramatické výchovy:

- Žák spolupracuje ve dvojici.
- Žák srozumitelně přednese svou vymyšlenou slovní úlohu a rozhodne o správnosti či nesprávnosti výsledku.
- Žák zvládá základy správného tvoření dechu, hlasu, artikulace a správného držení těla.

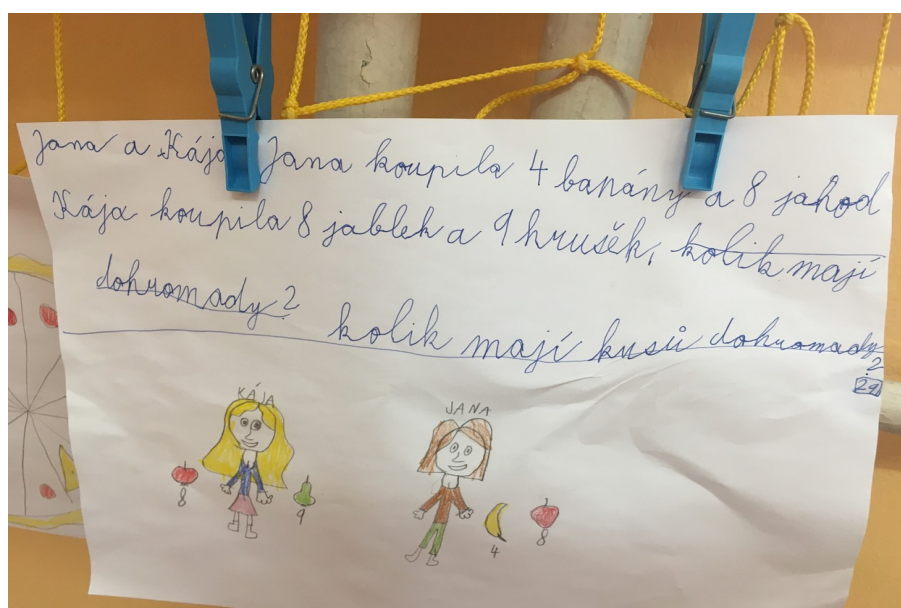
Metoda dramatické výchovy: beletrie, přednes.

Na úvod hodiny jsme provedli opakování sčítání, odčítání, násobení a dělení v kruhu na koberci, kdy já jsem zadala první příklad vybrala žáka, který ho spočítal a ten potom vymyslel a zadal příklad dalšímu. Ten opět vymyslel příklad a vyvolal dalšího. Takto jsme pokračovali, než se všichni vystřídali.

Následovala práce v učebnici, kde jsme řešili slovní úlohy, potom práce v pracovním sešitě. Pak jsem děti rozdělila na dvojice a měly za úkol vymyslet slovní úlohu, přednést ji spolužákům a rozhodnout, jestli byla úloha vypočítána správně.

Komentář: Slovní úlohy byly pro většinu dětí ze třídy stále problémem. Proto jsem chtěla, aby žáci měly náhled také z druhé strany a slovní úlohy vymýšlely. Spolupráce ve dvojici byla vhodná, děti se doplňovaly. V reflexi jsem dětem položila tyto otázky: Byly pro vás slovní úlohy jednoduché? Jak bychom je mohly ještě rozvinout?

Reflexe: Děti, které byly s prací rychlejší, začaly samy od sebe ke slovním úlohám kreslit obrázky. Ostatní se potom přidaly, takže mě potěšilo, že měly potřebu svou představu zobrazit. Při prezentaci úloh se všechny děti dobře zapojovaly a měly zájem.

Ilustrace 3: Tvoření slovních úloh (foto Dagmar Krejčí)

3. Téma hodiny: Geometrie, geometrické tvary

(DV proběhne ve dvou vyučovacích hodinách)

Výukové cíle:

- Žák pozná práci s kružítkem, vytvoří kružnice různých velikostí.
- Žák pozná a dokáže pojmenovat geometrické obrazce (trojúhelník, čtverec, obdélník, kruh), narýsuje trojúhelník, narýsuje kruh.

Cíle dramatické výchovy:

- Žák spolupracuje ve skupině.

- Žák přijímá návrhy svých spolužáků.
- Žák dokáže vstoupit do role.
- Žák zvládá základy správného tvoření dechu, hlasu, artikulace a správného držení těla.

Metoda dramatické výchovy: práce s papírem, hra v roli.

V první hodině geometrie jsem měla za cíl seznámit žáky s prací s kružítkem. Zároveň jsem chtěla, aby si zopakovali, co jsme se učili v matematice, a to dělení celku na poloviny, čtvrtiny a třetiny. V geometrii jsme měli možnost prakticky si vše vyzkoušet. Rozdělila jsem žáky na skupiny po čtyřech a zadala jim úkol, aby vytvořili pizzu, kterou rozdělí tak, aby z ní měl každý žák ve skupině stejný počet kousků. Pizza se musí také nazdobit, a to pomocí trojúhelníků (sýr) a kruhů (salám, šunka). Trojúhelníky a kruhy budou narýsovány na barevné papíry, vystřiženy a nalepeny na pizzu. Pomocí šablony se středem si žáci obkreslí na čtvrtku tvar pizzy a vyznačí střed, aby mohli potom pizzu rozdělit na určité díly. Nejprve rozdělí pizzu na poloviny, dále na čtvrtiny a nakonec na šestnáctiny (řekli jsme si, každou čtvrtinu pizzy ještě na čtvrtiny).

Ve druhé hodině geometrie jsme začali tím, že jsme pizzu nazdobili, vymysleli její název a potom rozstříhli na čtvrtiny. Na jídelní lístek jsme napsali názvy pizzy, možnosti výběru velikosti (čtvrtek, půlku, jeden kousek, dva kousky ...) a cenu. Když jsme vše nachystali, mohli jsme začít hrát na restauraci. Vybrala jsem jednoho kuchaře, jednoho číšníka a počet hostů jsme obměňovali. Hráči, kteří byli hosté dostali, po příchodu do restaurace jídelní lístek. Když přišel pan číšník, mohli si u něj objednat pizzu. Číšník si zapsal objednávku a u kuchaře pizzy vyzvedl a odnesl hostům. Hosté si zkontrolovali, jestli jim pan číšník přinesl správně to, co si objednali, najedli se, zaplatili a nastoupila další skupina.

Komentář: Hra se dětem velmi líbila. Mohlo by se pokračovat i v dalších hodinách matematiky, kde by děti mohly procvičovat násobení a sčítání při zaměření na placení ve hře. My jsme si zadali nízké částky, abychom se nezdržovali. V této hodině jsme se zaměřili hlavně na to, aby děti dokázaly určit čtvrtinu, polovinu a z kolika kousků se složí čtvrtina, polovina, tři čtvrtiny a celá pizza. Také pro zrychlení opakující se části hry (placení a odchod) jsme ke konci užívali metodu zrychlené pantomimy. Tu děti předváděly obzvlášť rády. V reflexi jsem dětem pokládala tyto otázky: Chodíte s rodiči do restaurace? Jak se vám tam líbí? Myslíte si, že práce číšníka a kuchaře je náročná? Jaká role se vám nejvíce líbila a bavila vás? Musí umět pan číšník počítat? Jaký byste dali název své restauraci?

Reflexe: Tato hra byla časově náročnější. V první části se děti teprve seznamovaly s prací s kružítkem, což nás poněkud zdrželo. Části druhé (hra na restauraci) bych věnovala více prostoru, kdy by se dalo, například v další hodině matematiky, procvičovat více sčítání, odčítání, násobení a dělení. Také bychom se mohli více soustředit na společenské chování.

Ilustrace 4: Vytvořená pizza, připravená pro restauraci (foto Dagmar Krejčí)

Ilustrace 5: Vytvořená pizza, připravená pro restauraci (foto Dagmar Krejčí)

Ilustrace 6: Skupinová práce (foto Dagmar Krejčí)

5.4 ANGLICKÝ JAZYK:

Témata podle ŠVP pro třetí ročník na období prosinec – únor:

Slovní zásoba: vánoční předměty, symboly, fráze vztahující se k Vánocům, místnosti, město, venkov.

Komunikace: žák zazpívá jednu vánoční písničku, seznámí se s rozdíly oslav Vánoc v anglicky mluvících zemích a u nás, popíše domov, dokáže se zeptat, odkud lidé jsou.

Gramatika: osobní zájmena, dny v týdnu, přivlastňovací zájmena, předložky in, on, next to, under, členy a, an, fráze Where is...?

Procvičování probrané slovní zásoby a gramatických jevů, písně, básně, dramatizace textů, upevňování výslovnosti, práce se slovníkem.

(ŠVP ZŠ Locket 2016/17)

Téma hodiny: Our house, our flat, Our house is big, their garden is small

Výukové cíle:

- Žák si rozšíří slovní zásobu.
- Žák umí použít předložku in a at, zájmeno Our a Their.

Cíle dramatické výchovy:

- Žák rozvíjí představivost, fantazii a tvořivost.
- Žák spolupracuje ve skupině.
- Žák zvládá základy správného tvoření dechu, hlasu, artikulace a správného držení těla.

Metoda dramatické výchovy: práce s jakýmkoliv objekty – stavbami, práce se zástupnými předměty, předávaná řeč

Hodina byla hodinou opakovací, mohli jsme si dovolit dát více prostoru dramatické výchově. Začínala jsem tak, že jsem dětem pokládala otázky: What is your name? How old are you? Do you live in Locket? Is your flat big? Is your house small? Is your garden nice? Is our town big? Is our country big?.....apod.

Dále jsem měla připravenou hru „Tornádo“ na tři témata: numbers, colours and our house, our flat, our country. Připravila jsem si dvojice lístečků: např. banana – yellow, sixty-three

minus fourteen – forty-nine, big town – Prag. Lístečků bylo tolik, kolik bylo žáků. Začala jsem vyprávět, jak venku zesiluje vítr, jak se stromy ohýbají, jak je čím dál větší zima atd...a vše vrcholí tornádem, kdy jsem vykřikla: „Tornádo“, lístky jsem vyhodila do vzduchu. Každý žák si chytil, nebo sebral ze země lísteček a hledal k sobě dvojici.

Hlavní aktivitou hodiny bylo představení určité osoby. Připravila jsem si tři karty a na každou z nich jsem napsala údaje o osobě (Tom, Ann, Lucy). Například: Lucy – she lives in a village, she lives in a house, she has sister Cindy, their dog's name is Bud, their uncle Ben is in the garden with Bud....atd. Děti jsem rozdělila na tři skupiny po čtyřech a každá skupina dostala kartu se jménem osoby a informacemi o ní. Děti měly k dispozici obrázky a mohly také použít libovolně, co viděly ve třídě a bylo vhodné k použití. Úkolem bylo vytvořit domov, kde postava bydlela, vybrat si postavu z okruhu hlavní postavy (rozdělit si role), kterou budou představovat, představit se a říci alespoň jednu větu anglicky z informací na kartě. Dvě skupiny vytvořily domov ze židlí a třetí skupina na magnetickou tabuli pomocí obrázků. Moc se mi líbilo, že jedna ze skupin použila jako postavy různé hračky (maminka byla panenka, dědeček byl medvěd, miminko bylo na obrázku, postavička z filmu byla babička, tatínek byl mamut a byl v garáži), děti seděly kolem a za postavy mluvily.

Komentář: Při hře Tornádo si žáci procvičili slovíčka, ale zároveň také matematiku (výpočet příkladů), kdy počítali a přemýšleli v angličtině. Při hlavní aktivitě bylo vidět, jak jsou děti přirozené a hra je baví. Bylo by možné vytvořit dětem rituál a při ukončení tematického celku používat vždy tento způsob opakování. Děti by si zvykly na tento způsob práce s nimi a mohly by se dál v tomto směru rozvíjet. V reflexi jsem dětem pokládala tyto otázky: Chtěli byste mít takový domov, jako měly naše postavy z karet? Co se vám v jejich domově líbilo? Chtěli byste žít ve velkém městě, nebo raději v malém městě (vesnici)? Jak jste si rozdělili práci ve skupině?

Reflexe: Děti se snažily zadané postavě vytvořit co nejlepší domov. Líbilo se mi, že každá skupina vytvořila něco jiného. Také byla pěkná spolupráce ve skupině. Řekla bych, že při hodinách angličtiny nejsou žáci příliš nuceni mluvit anglicky. Snažila bych se tedy o to, aby právě formou hry docházelo mezi nimi k větší komunikaci v anglickém jazyce.

Ilustrace 7: Děti vytvořily postavě domov (foto Dagmar Krejčí).

5.5 PRVOUKA

Témata podle ŠVP pro třetí ročník na období prosinec – únor:

Lidé a čas – orientace v čase, jak žili lidé dříve.

Lidé kolem nás – život a funkce rodiny, práce fyzické a duševní, zaměstnání, volný čas, soužití lidí – mezilidské vztahy, komunikace, pomoc nemocným, obchod a firmy, chování lidí – principy demokracie.

Zima – opakování znalostí z minulých ročníků, jejich upevnění a prohloubení.

Neživá příroda – látky a jejich vlastnosti, vzduch, voda, její skupenství, koloběh vody v přírodě, půda, Slunce a Země.

Jednoduché pokusy, zkoumání vlastností známých látek. Určování společných a rozdílných vlastností. Hospodářsky významné horniny a nerosty. Ochrana životního prostředí, recyklace odpadů.

Poznávání lidí (ŠVP ZŠ Locket 2016/17)

Téma hodiny: Suroviny, lidské výtvořky – výrobky, zboží, zaměstnání (řemesla)

Výukové cíle:

- Žák zná a umí používat pojmy: suroviny, lidské výtvořy – výrobky, zboží.
- Žák dokáže pojmenovat různá zaměstnání, rozliší práci duševní a práci fyzickou.
- Žák pochopí rozdíl mezi tím, jak lidé žili dříve a jak žijí dnes.
- Žák umí vysvětlit, jak a z čeho se vyrobí základní věci, které používáme každý den.

Cíle dramatické výchovy:

- Žák spolupracuje ve dvojici.
- Žák rozvíjí představivost a schopnost pohybem vyjádřit určitou činnost.
- Žák zvládá základy správného tvoření dechu, hlasu, artikulace a správného držení těla.

Metoda dramatické výchovy: pantomima, rituál

V úvodu hodiny jsme si zopakovali, co jsme se učili minulou hodinu. Řekli jsme si, co je to živá a neživá příroda, co jsou to přírodniny, jak získáváme suroviny a jak ze surovin vznikají výrobky. Kde jsou potom výrobky dostupné, druhy obchodů a druhy placení v obchodech.

V další části hodiny jsme se zaměřili na to, jaká znají žáci zaměstnání. Zeptala jsem se, co je to řemeslo, někteří žáci nevěděli, ale společně jsme si vysvětlili, co řemeslo je. Další má otázka byla, jestli děti ví, jaké zaměstnání mají jejich rodiče. Navrhla jsem dětem, že si zahrajeme hru „Na řemesla“, ve které budeme uplatňovat techniku pantomimy. Protože už jsme techniku pantomimy s dětmi prováděli, nemusela jsem jim vysvětlovat, co to je, jen jsme si připomněli, že se vše, co bychom chtěli říct slovy, vyjadřuje pohybem (námět hry: Machkové 2015, s. 108).

Seznámila jsem děti s pravidly hry:

Každý si vybere dvojici. Dvojice bude představovat dva tovaryše (vysvětlíme si, co je to tovaryš). Ostatní žáci budou mistři. Tovaryši se spolu dohodnou na tom, jaké mistrům předvedou řemeslo. Potom předstoupí před mistry a řeknou:

„My ubozí vandrovníci
vandrujeme ve dne v noci:
páni mistři, dejte práci!“

Starší mistr (představovala jsem ho já) na to odpoví:

„Jakého jste řemesla?“

Tovaryši po té začnou pantomimicky předvádět řemeslo, na kterém se předem domluvili. Je důležité dodržet, že každý hráč z dvojice bude předvádět jinou činnost. Když tovaryši uznají, že mistři už dokáží podle jejich pantomimy řemeslo pojmenovat, řeknou:

„Našeho řemesla dost,
dejte za vyučenou.“

Mistři se mohou poradit a potom řeknou, jaké si myslí, že mají tovaryši řemeslo. Jestliže ho uhodlí, mohou vzít tovaryše mezi sebe a je vybrána další dvojice tovaryšů. Jestli ho ale neuhodlí, musí si tovaryši vymyslet jiné řemeslo a pokusit se ho předvést lépe.

Děti předváděly různá řemesla nebo zaměstnání. Kuba a Filip předvedli kováře, jak kove koně (to poznali všichni hned), Tomáš a Kačka předvedli taxikáře (mistři si ale mysleli, že je to řidič autobusu), Klárka s Markétkou předvedli lékařku s pacientkou (také všichni poznali), Vojta a Samík předváděli dělníky, kteří sekají trávu křovinořezem (předváděli řemeslo oba stejně a nepoznal to nikdo), Gabča a Jára předvedli zpěvačku a kytaristu (všichni poznali). Podruhé předváděli dřevorubce, jeden kácel stromy a druhý ořezával větve. Pantomimické podání bylo perfektní, děti se do hry tak ponořily, že dokázaly zahrát, jak je to práce těžká a zodpovědná. Klárka s Kájou předváděli prodavačku a zákazníka (vzali si i pokladnu, takže všichni poznali). Podruhé předvedli sportovce, kuželkáře. Dohodli jsme se na tom, že hra kuželek může být zábava, ale pro vrcholové sportovce je to zaměstnání.

Komentář: Protože jsme už metodu pantomimy použili, byla pro děti známá, každý věděl, a měl představu, co má dělat. Dobré bylo použití rituálu na začátku a na konci hry. Hra měla tak stálý úvod i ukončení. V dalších hodinách by se dala dobře uplatnit i metoda narativní pantomimy, kdy bych si vybrala několik žáků, kteří by postupně podle mého vyprávění pantomimicky předvedli například výrobu stolu nebo židle. Začala bych tak, že všechny děti by předvedly les, z lesa bych vybrala strom, který by pokácel dřevorubec, dopravce by ho odvezl do truhlárny, v sušičce by se usušil, potom by ho opracoval truhlář, vyrobil židli (stůl) a ta by dále putovala do obchodu, kde by si ji mohl koupit zákazník. Metoda je vhodná také pro jiná témata. V závěrečné reflexi jsem dětem pokládala tyto otázky: Jaké řemeslo bylo jednoduché poznat a jaké jsme nepoznali vůbec? Proč, z jakých důvodů? Co by se dalo předvést jinak?

Reflexe: Metoda pantomimy má široké uplatnění a zde byla hra velice vhodně zvolena. Vyjmenovali jsme si, a předvedli, spoustu řemesel a profesí. Splnili jsme jak výukový, tak dramatický cíl hodiny.

Ilustrace 8: Pantomima řemesel (foto Dagmar Krejčí)

Ilustrace 9: Pantomima řemesel (foto Dagmar Krejčí)

5.6 VÝTVARNÁ VÝCHOVA

Témata podle ŠVP pro třetí ročník na období prosinec – únor:

Obsahuje jak samotná témata, tak témata přímo navazující na učivo v jiných vyučovacích předmětech. Některé náměty:

Zimní sporty – vytrhávání postavy z papíru, koláž, vytrhávání částí těla z papíru, skládání.

Přírodnina, surovina, výrobek – skupinová práce, kombinace různých materiálů a technik.

Vesmír, Sluneční soustava – kresba, suché křídly aj.

(ŠVP ZŠ Locket 2016/17).

Téma hodiny: Tvor z jiné planety

Výukové cíle:

- Žák se seznámí s technikou koláž, používá různé materiály.

- Žák rozvíjí tvořivost a fantazii.

Cíle dramatické výchovy:

- Žák rozvíjí tvořivost, fantazii a představivost.
- Žák vytvoří, pojmenuje a popíše svého vymyšleného tvora z jiné planety.

Metoda dramatické výchovy: Obrazy, obrazné představy

(námět Budínská 2014, s. 55)

V úvodu hodiny jsme si připomněli učivo z prvouky, kde jsme hovořili o Sluneční soustavě, o různých planetách ve vesmíru. Připomněli jsme si také lekci v knihovně, kterou jsme absolvovali a týkala se ilustrací v knížkách. Paní knihovnice nám také ukazovala knihu ilustrovanou technikou zvanou koláž. Řekli jsme si, že tuto techniku v dnešní hodině uplatníme. Žáci měli za úkol vymyslet, vytvořit, pojmenovat a popsat tvora z daleké planety. Na tabuli jsem napsala: K obrázku napiš: jméno tvora, kde žije (v jakém prostředí, na jaké planetě), čím se živí, jak je velký, jak se pohybuje.

Komentář: Každý tvor, kterého děti vytvořily, byl originální. Děti se nebály použít různé materiály a bylo vidět, že si práci užívají. Některé popisy tvorů byly jednodušší (myslím, že to bylo spíše z časových důvodů), ale někteří žáci (ti rychlejší) se rozepsali více. V reflexi jsem dětem pokládala tyto otázky: Jak si představujete život na planetě, ze které je váš tvor? Čím se tato planeta liší od naší planety Země? Mohli by se tvorové mezi sebou navštěvovat? Jakým způsobem? Jaké jsou mezi vašimi tvory rozdíly? Jaké jste použili na výrobu tvora materiály?

Reflexe: Myslela jsem si, že vše stihneme během jedné vyučovací hodiny, ale v průběhu jsem zjistila, že by bylo lepší tomuto tématu věnovat dvě vyučovací hodiny. Důvodem bylo to, že děti by měly víc času na samotné výtvarné zpracování a posléze i na slovní popis svého výtvoru. Také by bylo více prostoru pro reflexi.

Ilustrace 10: Tvorové z daleké planety (foto Dagmar Krejčí)

Ilustrace 11: Tvor z daleké planety (foto Dagmar Krejčí)

5.7 PRACOVNÍ ČINNOSTI

Témata podle ŠVP pro třetí ročník na období prosinec – únor:

Vhodně doplňuje učivo z jiných předmětů, příprava žákovských pomůcek. Práce s drobným materiálem – základní vlastnosti: papíru, kartonu, lepidla, pojmenování druhů papíru a bezpečnost.

Některé náměty: výroba vánočních ozdob kombinováním materiálů, vánoční svícen.

Práce s drobným materiálem. Náměty dle volby učitele. Výrobky např.: raketa – výroba z krabiček a obalů z různých výrobků, návštěvník z vesmíru – výroba z plastových lahví, kelímků aj.

Příprava různých rytmických nástrojů pro hudební výchovu.

MV - Okruhy produktivní činnosti (ŠVP ZŠ Locket 2016/17).

Téma hodiny: Obchod a výrobky.

Výukové cíle:

- Žák umí vystřihovat, stříhat, lepit.
- Žák dokáže využít celý prostor balicího papíru.

Cíle dramatické výchovy:

- Žák spolupracuje ve skupině.
- Žák prezentuje své nápady a tvorbu, sleduje prezentace ostatních.
- Žák rozlišuje herní a reálnou situaci, přijímá pravidla hry, vstupuje do jednoduchých rolí a přirozeně v nich jedná.

Metoda dramatické hry: práce s papírem, obrazy, hra v roli

V hodině prvouky, při výuce o výrobcích, zboží a obchodech, jsem žáky rozdělila do tří skupin po čtyřech. Každá skupina měla za úkol si přinést na dnešní hodinu obrázky výrobků, lidských výtvorů za účelem vytvoření obchodu v hodině pracovní činnosti. V této hodině si měli zvolit obchod, ve kterém budou zboží prodávat. Úkolem bylo vymyslet název obchodu a obchod uspořádat na balicí papír tak, aby bylo zřejmé, co se v obchodě prodává. Když měly děti obchody hotové, měly zahrát, jak by ve svém obchodě prodávaly, nabízely zboží a celkově hovořily se zákazníkem. První skupina si zvolila hračkářství, druhá skupina měla pekárnu s prodejem pečiva a třetí skupina si vybrala obchod Globus.

Komentář: V této hodině pracovních činností jsem využila propojení mezipředmětových vztahů s prvoukou. Žáky jsem rozdělila do skupin už při hodině prvouky, když jsme probírali obchod, zboží, výrobky, placení v obchodech, objednávání atd. Pracovali společně už v hodině prvouky při plnění úkolů a cvičení. Měli skoro celý týden na to, aby si připravili zboží do svého obchodu. V reflexi jsem dětem pokládala tyto otázky: Měli jste dostatek zboží ve svém obchodě? Chodí k vám zákazníci rádi nakupovat? Kam chodíte rádi nakupovat vy? Co se vám v obchodě líbí a co se vám nelíbí? Kolik stojí chléb, rohlík, mléko, máslo? Co jste si v poslední době koupili?

Reflexe: Při tvorbě obchodu spolu děti pěkně spolupracovaly, jen v jedné skupině bylo děvče, které by nejráději dělalo vše samo. Řekla jsem jí, že ostatní by se také rádi podíleli na tvorbě obchodu a určitě mají také skvělé nápady. Spolupráce se po té zlepšila. Ve druhé fázi hodiny, kdy děti představovaly svůj obchod a hrály prodávající a kupující, se prezentace celkem lišily. Skupina, která měla Globus, uváděla, jaké jsou akce a slevy, co je výhodné koupit. Skupina, která měla hračkárství, spíše doporučovala hračky pro chlapce nebo dívky a také hračky pro určitou věkovou skupinu. Skupina s pekařstvím nezvolila zrovna vhodného prodavače. Přišlo mi, že chlapec, který ho představoval, snad vůbec nikdy v tak malém obchodě nenakupoval. Zeptala jsem se tedy paní učitelky, která mou hodinu sledovala, jaký je její názor na tuto hru. Hra se jí líbila, ale říkala, že si myslí, že děti vůbec neumí nakupovat v malých obchodech, že jsou zvyklé navštěvovat pouze supermarkety. Já si ale stejně myslím, že je nutné děti naučit seznámit i s tímto způsobem prodeje, a to zvláště v malém městě, jako je Loket, kde malé obchody jsou a děti je určitě někdy navštíví.

Ilustrace 13: Děti ve svém obchodě prodávají (foto Dagmar Krejčí)

5.8 HUDEBNÍ VÝCHOVA

Témata podle ŠVP pro třetí ročník na období prosinec – únor:

Písně s vánoční a zimní tematikou. Rytmická cvičení – vytleskávání, vyťukávání rytmu podle zápisu (lze využít rytmičké nástroje). Rytmická cvičení s říkadly.

Zápis houslového klíče do notové osnovy. Hudební abeceda – zpěvem i zápisem not, seznámení.

Poslech: Jan Jakub Ryba – dle výběru, hudba ke slavnostním příležitostem.

Příklady písní: Starej Havlík vymazuje, Rychle bratři, Tancuj, tancuj, Malíř mráz, Žádnej neví, co jsou Domažlice, Masopust držíme.

MV – Produktivní činnosti (ŠVP ZŠ Locket 2016/17)

Téma hodiny: Malá továrna na zvuky

Výukové cíle:

- Žák procvičí dech a rytmus.
- Žák zpívá známé písně.

Cíle dramatické výchovy:

- Žák rozvíjí soustředění a pozornost.
- Žák rozvíjí cit pro poslech.

Metoda dramatické hry: hudební exprese, chór

Na začátku hodiny jsem použila metodu chóru, abychom s dětmi procvičili dech a dynamiku, gradaci hlasu. Na poprvé jsme si společně řekli říkanku na co nejméně nádechů. Po druhé jsme začali přeříkávat šeptem a postupně jsme hlas zesilovali až co do největší intenzity hlasu.

Desatero šlo, chytilo se devatera,
devatero osmera, osmero sedmera,
sedmero šesterá, šestero patera,
patero čtvera, čtvero trojima,
trojimo dvojima, dvojimo jednera,
jednero babky, babka řípký:
trhaly, trhaly – řípka se přetrhla, babka se převrhla
a všickni se svalili v jednu hromadu.

(Budínská 2014, s. 20)

Dále jsem před zpěvem písní říkala namátkově jednotlivá slova z písně a děti hádaly, co je to za písničku. Následoval společný zpěv písní Dva mrazíci a Tancuj, tancuj.

Potom jsme hráli hru: „Malá továrna na zvuky“ (Mégrierová 1999, s. 48)

Ze dvou židlí a prostěradla jsme vytvořili prostředí pro malou továrnu na zvuky. Dětem jsem řekla, že mohou hrát na cokoliv a jakkoliv. Řekla jsem jim, že i naše tělo může být hudební nástroj, takže je možné na něj hrát. Za plentou jsme měli různé rytmické nástroje, které jsem dětem nejprve ukázala. Potom děti chodily postupně za plentu a vybraly si nástroj, na který zahrály. Ostatní žáci hádali, co to je za nástroj. To jsme ještě opakovali ve dvojicích a ve trojicích.

Komentář: Kdykoliv jsem při hudební výchově připravila nějakou aktivitu s Orffovými nástroji, dalo mi dost práce děti usměrnit. Nejraději by na nástroje hrály celou hodinu. Zajímavé pro mě bylo, že i když jsem jim několikrát řekla, že mohou hrát také na své tělo (že ho mohou považovat také za hudební nástroj), nikdo ho nepoužil. Když děti za plentou hrály jednotlivě nebo ve dvojici, tak všichni nástroje většinou poznali. Ve chvíli, kdy hráli ve trojici, bylo to už pro děti obtížnější, a ne vždy dokázaly bez pomoci zvuky rozeznat a nástroje vyjmenovat. V závěrečné reflexi jsem dětem pokládala tyto otázky: Jaký nástroj nebo zvuk jsme slyšeli nejčastěji? Na jaký nástroj se vám hrálo nejlépe? Jaký nástroj nebo zvuk jsme nezaslechli nebo nepoznali? Jaký nástroj byste si nikdy nevybrali? Z jakých důvodů?

Reflexe: Myslím, že metodu chóru na začátek hodiny jsem zvolila velmi dobře. Děti se pěkně rozmluvily, rozdýchaly a uvolnily. V další hodině hudební výchovy by se dalo navázat opět hrou na Orffovy nástroje za plentou, ale tentokrát by děti vymýšlely melodii. Ostatní by opět hádali nástroj, na který se hrálo a k tomu by navíc popsali zahraniční melodii (jestli byla smutná, veselá, divoká apod.). Dále by řekli, co jim melodie připomíná, co si představili, když ji slyšeli.

Ilustrace 14: Malá továrna na zvuky – produkce (foto Dagmar Krejčí)

5.9 TĚLESNÁ VÝCHOVA

Témata podle ŠVP pro 3. ročník na období prosinec – únor:

Plavání, cvičení psychomotorická, motivační a napodobivá s rytmizovaným pohybem, pro rozvoj pohybové obratnosti – tyče, lano, švihadla, lavičky, bedna, šplh na tyči, gymbaly, kruhový trénink.

Atletika: běh prokládaný chůzí, rychlý běh, skok z místa.

Gymnastika: odraz z můstku, přeskok 2 – 4 dílů bedny odrazem z trampolíny, kondiční gymnastika.

Sportovní hry: vedení míče driblinkem, střelba obouruč na koš, vybíjená.

Ostatní: sáňkování, lyžování a bruslení dle možností.

(ŠVP ZŠ Locket 2016/17)

Ilustrace 15: Malá továrna na zvuky – poslech a rozpoznávání nástrojů (foto Dagmar Krejčí)

Téma hodiny: Cvičení důvěry, rovnováha, správnost provádění cviků.

Výukové cíle:

- Žák se učí důvěřovat svému spolužákovi.
- Žák se soustředí na správné držení těla.

Cíle dramatické výchovy:

- Žák rozvíjí soustředění a pozornost.
- Žák vnímá své tělo a pozoruje tělo spolužáka.
- Žák uvolní napětí.

Metoda dramatické výchovy: zrcadlení, pohybová cvičení

Hodina začínala průpravným cvičením, kde jsem v závěru použila hru „Hop!“ (Mégrierová 1999, s. 27). Žáci zvolna běhali po tělocvičně, na pokyn: „Utíkejte!“ se zastavili a běželi na místě co nejrychleji to šlo, pohyby rukou a nohou měly být rychlé. Na pokyn: „Hop!“ přeskočili pomyslnou překážku a zakřičí při tom: „Hop!“. To se opakovalo asi čtyřikrát. Potom jsme přistoupili k rozcvičce, kdy žáci utvořili dvojice a otočili se čelem k sobě. Jeden žák byl k předcvičujícímu zády a druhý čelem. Ten, který byl zády dělal zrcadlo tomu, který byl čelem a cvičil tedy podle předcvičujícího. V polovině rozcvičky se žáci ve dvojici vyměnili. Společně, formou hry jsme opravovali nesprávné provedení cviků a soustředili se na správné držení těla při cvičení.

Po rozcvičce následovalo „Cvičení důvěry.“ (Machková 2015, s.113). Tentokrát se děti rozdělily do dvojic tak, aby byli spolu vždy žáci podobné postavy.

1. Hráči sedí proti sobě s pokrčenými koleny a lokty, drží se za zápěstí a tahem společně vstávají a opět si sednou.
2. Hráči sedí zády k sobě, opření o záda. Vstávají a opět usedají jen s oporou zad druhého.
3. Žáci utvoří trojice, jeden hráč sedí mezi dvouma a má ruce obtočené kolem kolen. Dva hráči sedí nebo klečí kolem něj a jemně s ním kolébají. Hráč uprostřed musí být zcela uvolněn.

Na závěr tělesné výchovy jsme hráli vybíjenou.

Komentář: Asi polovina žáků první dvě cvičení zvládla, čtvrtina žáků cvičení zvládla až po určité době s dopomocí a čtvrtina žáků nebyla schopna cvičení vůbec dokázat. Řekla bych, že některé děti nemají dostatečný pohyb a jsou téměř neohebné. Má praxe probíhala v lednu a mne velmi překvapilo, že asi čtvrtina dětí ve třídě vůbec nechodí sáňkovat nebo bobovat, vlastně ani moc nechodí ven na procházky apod. Proto si myslím, že rozhýbat děti hravou formou, pomocí dramatické výchovy (i v jiných předmětech než při tělesné výchově) je ideální. V reflexi jsem dětem kladla tyto otázky: Když jste při rozcvičce viděli v „zrcadle“ provedení svého cviku, poznali jste, co děláte jinak než předevičující? Jaký jste měli pocit, když jste se měli zvednout ze sedu, a opět si sednout, pouze s oporou svého spolužáka? Bylo to pro vás jednoduché? Co bylo příčinou toho, že se cvičení nepodařilo? Poradil by někdo, jak na to? Jaký jste měli pocit v pozici prostředního hráče, když vámi dva spolužáci kolébali? Jaký jste měli pocit, když jste s prostředním hráčem kolébali?

Reflexe: Pro děti byla zábava napodobovat své spolužáky při rozcvičce, pro mne bylo náročnější kontrolovat správné provedení cviků, jejich vysvětlení a napravení. Při hře „Cvičení důvěry“ se někteří žáci opravdu báli a vůbec se nedokázali uvolnit, jiným to ale problém vůbec nedělalo. Ti potom sdělovali své pocity ostatním a radili jim, co mají dělat a podporovali je v tom, aby spolužákům důvěřovali. Čím jsme hru hráli déle, tím se důvěra zvyšovala.

Ilustrace 16: Cvičení důvěry (foto Dagmar Krejčí)

Ilustrace 17: Zrcadla (foto Dagmar Krejčí)

Ilustrace 18: Cvičení důvěry (foto Dagmar Krejčí)

ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo integrovat dramatickou výchovu do všech předmětů ve třetí třídě a zjistit, jaký mají metody dramatické výchovy vliv na žáky, na proces vyučování a zda je to vůbec vhodné.

V teoretické části bylo cílem vyhledat a prostudovat literaturu, a proto jsem v teoretické části definovala dramatickou výchovu, popsala jsem principy, kterými se zabývá, uvedla jsem, jakým způsobem se dají volit obsahy a témata, vyjmenovala jsem formy a popsala metody a techniky, které jsem ve výuce použila, nebo které bych ráda využila dále ve své pedagogické praxi. Také jsem se zmiňovala o tom, jak se lekce dramatické výchovy staví, jaké dovednosti a činnosti dramatická výchova rozvíjí a jaká by měla být osobnost učitele dramatické výchovy. Vše jsem potom uplatnila v praktické části.

V praktické části jsem integrovala dramatickou výchovu do všech předmětů ve třetí třídě. Každou hodinu jsem popsala, uvedla svůj komentář a reflexi hodiny. Ve třídě byl se mnou vždy pedagog, který mne sledoval, a s nímž jsem potom hodiny reflektovala. Svůj záměr jsem vyhodnocovala pomocí metod akčního výzkumu (pre-aktivní a kooperativní). Zhodnocení každé hodiny jsem vyvodila v komentářích a reflexích.

Ověřila jsem si, že integrovat dramatickou výchovu do předmětů ve třetí třídě je velmi vhodné. Je ale nutné, aby byla výuka dobře naplánována a připravena. Pro učitele je důležité, aby dobře propojil téma předmětu s obsahem dramatické výchovy a musí také brát v úvahu věk žáků a podle toho volit vhodné metody a techniky dramatické výchovy. Došla jsem k závěru, že dramatická výchova pozitivně působí také na celý kolektiv třídy, protože je nutná spolupráce a dochází ke společnému zážitku dětí. Několikrát vznikly situace, kdy se řešily vztahy v kolektivu a za pomoci hry došlo, podle mého názoru,

k rychlejšímu a pochopitelnějšímu vyřešení. Je pravda, že prožitkem si děti látku lépe zapamatují. Je ale také neméně důležité látku procvičovat a fixovat, a proto si myslím, že se musí metody výuky střídát. Hodiny s integrací dramatické výchovy jsou pro učitele náročnější a nedají se používat stále. Myslím, že také pro děti by velmi časté používání metod dramatické výchovy ubralo na významu a na efektu. Byla bych ale velmi ráda, kdyby každý učitel, zvláště na prvním stupni, integraci dramatické výchovy do výuky používal, nebo se o to alespoň pokusil. Sama jsem si ověřila, jak je to pěkná, zajímavá a hlavně kreativní práce. Chuť dětí pracovat, jejich vděčnost a radost, byla pro mne

odměnou. Také mě potěšil přístup pedagogů, kteří měli o mou pedagogickou praxi zájem a můj záměr hodnotili kladně.

RESUMÉ

V diplomové práci se zabývám integrací dramatické výchovy do všech vyučovacích předmětů ve třetí třídě na základní škole. V teoretické části popisuji principy, obsahy a témata dramatické výchovy, dále vyjmenovávám dovednosti a činnosti, které se dramatickou výchovou mohou rozvíjet a také zde popisuji, jak by měly lekce dramatické výchovy probíhat. Uvádím její formy, metody a techniky. V praktické části popisuji, jak jsem popsané metody a techniky použila ve výuce. U každého předmětu uvádím tematické plány ze ŠVP pro dané období a za použití metod akčního výzkumu, který vyústí v komentáře a reflexe ke každé hodině, vyvozuji závěr.

Klíčová slova: dramatická výchova, Školní vzdělávací plán základní školy v Lokti, základní škola, metody a techniky, integrace, vyučovací předměty, třetí třída, první stupeň

RESUMÉ

The subject of this diploma work is integration of drama education into all school subjects in the third grade of elementary school. In the theoretical part I describe principles, content and topics of drama education, next I list all skills and activities, which can be developed by drama education and I also describe how the lessons of drama education should look. I mention its forms, methods and techniques. In the practical part I describe how I used those methods and techniques in actual lessons. In every school subject I display the curriculum from the SEP for a given term and while using the method of active research, which will result in a commentary and reflection of each lesson, I infer the conclusion.

Keywords: drama education, Education plan of elementary school Loket, elementary school, methods and techniques, integration, subjects, the third grade, primary school

SEZNAM LITERATURY

- BEČVÁŘOVÁ, Ivana, 2015. *Výtvarná dramatika v pedagogické praxi: netradiční činnosti pro předškolní a školní věk*. 1. vydání. Praha: Portál. 119 s. ISBN 978-80-262-0906-5.
- BUDÍNSKÁ, Hana, 2014. *Hry pro šest smyslů*. Kartotéka pro loutkáře i neloutkáře, kteří si umějí hrát s dětmi. 9. vydání. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. ISBN 978-80-7068-288-3.
- ČAPEK, Robert, 2015. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnotících metod*. 1. vydání. Praha: Grada. 604 s. ISBN 978-80-247-3450-7.
- KOTRBA, Tomáš, 2015. *Aktivizační metody ve výuce – příručka moderního pedagoga*. 3. vydání. Brno: Barrister a Principal. 185 s. ISBN 978-80-7485-043-1.
- MACHKOVÁ, Eva, 2015. *Metodika dramatické výchovy. Zásobník dramatických her a improvizací*. 13. vydání. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. ISBN 978-80-7068-298-2.
- MACHKOVÁ, Eva, ed., 2013. *Projekty dramatické výchovy pro mladší školní věk*. 1. vydání. Praha: Portál. 192 s. ISBN 978-80-262-0374-2
- MACHKOVÁ, Eva, 2007. *Jak se učí dramatická výchova. Didaktika dramatické výchovy*. 2. vydání. Praha: Akademie múzických umění v Praze. ISBN 978-80-7331-089-9.
- MACHKOVÁ, Eva, 2007. *Úvod do studia dramatické výchovy*. 2. upravené vydání. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. ISBN 978-80-7068-207-4.
- MACHKOVÁ, Eva, 2012. *Volba literární látky pro dramatickou výchovu, aneb hledání dramatičnosti*. 2. doplněné vydání. Praha: Akademie múzických umění v Praze. ISBN 978-80-7331-214-5.
- MARUŠÁK, Radek, KRÁLOVÁ, Olga, RODRIGUEZOVÁ, Veronika, 2008. *Dramatická výchova v kurikulu současné školy. Využití metod a technik*. 1. vydání. Praha: Portál, s. r. o. 128 s. ISBN 978-80-7367-472-4.
- MÉGRIEROVÁ, Dominique, 1999. *100 námětů pro dramatickou výchovu. Hry a cvičení pro děti od 3 do 10 let*. 1. vydání. Z francouzského originálu ... přeložila Simona Šimíčková. Praha: Portál, s. r. o. 112 s. ISBN 80-7178-288-2.
- MLEJNEK, Josef, 2004. *Dětská tvořivá hra*. 2. vydání. Praha: IPOS. 150 s. ISBN 80-7068-163-2

- MORGANOVÁ, Norah a SAXTONOVÁ, Julia, 2001. *Vyučování dramatu*. Hlava plná nápadů. 1. vydání. Z anglického originálu ... přeložila Helena Zymonová. Praha: Sdružení pro tvořivou dramatiku ve spolupráci s IPOS-ARTAMA. ISBN 80-901660-2-4.
- SKALKOVÁ, Jarmila, 2007. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. 2. rozšířené a aktualizované vydání. Praha: Grada. 322 s. ISBN 978-80-247-1821-7.
- VÁGNEROVÁ, Marie, 2014. *Vývojová psychologie, dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-2462-153-1.
- VALENTA, Josef, 2008. *Metody a techniky dramatické výchovy*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a. s. 352 s. ISBN 978-80-247-1865-1.
- WAY, Brian, 1996. *Rozvoj osobnosti dramatickou improvizací*. 1. vydání. Praha: ISV nakladatelství. ISBN 80-85866-16-1.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- NEZVALOVÁ, Danuše. *Pedagogika 2003*, Akční výzkum ve škole [on line]. Dostupné z: <https://www.google.cz/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=ak%C4%8Dn%C3%AD+v%C3%BDzkum>) [cit. 17.3.2017].
- MŠMT, *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*, Národní ústav pro vzdělávání, 2016 [on line]. Dostupný z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf
- ZŠ Locket, *Školní vzdělávací program Základní školy Locket, okres Sokolov, verze 03* [on line]. Dostupné z: http://www.zsloket.cz/wordpress/wp-content/uploads/2016/08/SVP_ZSLocket_verze03.pdf

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ

Ilustrace:

1. Hra: „Haló, babi!“, str. 43
2. Hra: „Haló, babi!“, str. 43
3. Tvoření slovních úloh, str. 44
4. Vytvořená pizza – připravená pro restauraci, str. 46
5. Vytvořená pizza – připravená pro restauraci, str. 46
6. Skupinová práce, str. 46
7. Děti vytvořily postavě domov, str. 49
8. Pantomima řemesel, str. 52
9. Pantomima řemesel, str. 52
10. Tvorové z daleké planety, str. 54
11. Tvor z daleké planety, str. 54
12. Děti tvoří svůj obchod, str. 57
13. Děti ve svém obchodě prodávají, str. 57
14. Malá továrna na zvuky – produkce, str. 59
15. Malá továrna na zvuky – poslech a rozpoznávání nástrojů, str. 60
16. Cvičení důvěry, str. 63
17. Zrcadla, str. 63
18. Cvičení důvěry, str. 63